ლიტერატურული საქართველო

პარასკევი
2
მარტი
№ 9 (2737)
გამოცემის
58-ე წელი
1990

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის ორგანო

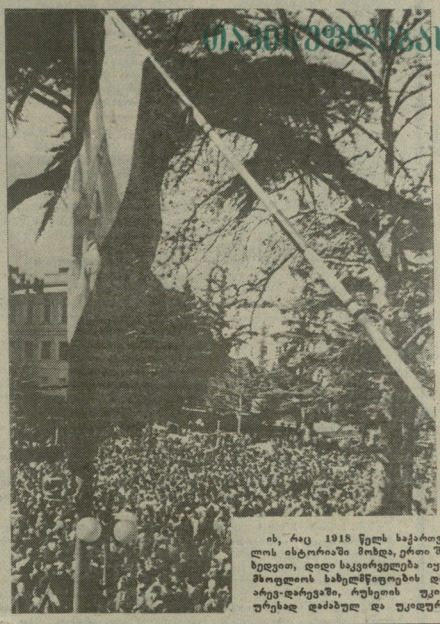

რაც შეიძლება ვერ დაივიწყებ!

ის, რაც 1918 წელს საქართველოს ისტორიაში მოხდა, ერთი შეხედვით, დიდი საკვირველება იყო. მსოფლიოს ხახელწიფოების დიდ არავ-დარეცაში, რუსეთის უკიდურესად დაძაბულ და უკიდურესად ბუნდოვან ატმოსფეროში ოც საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. პირველ ხანებში თითქოს თვით საქართველოშიც აღ დაიარება ბედის უცნაურობა და ხანგრძლივი დიდხანს ნაბუოფა უცებ ვერ შეაჩერა სინათლეს თვალები. მერე კი თანდათან გამოერკვა და თავისუფლება კი არა, ამდენ ხნის მონობა უფრო ვეღ კვირდა... და თანდათან ირწმუნა, რომ თავისუფლება მართლა ციდან არ ჩამოვარდნილა, ის ბაზარ-ძლევსა, უმკაცრესსა ბრძოლებში დაკარისტა. ეს თავისუფლებას ელიდნენ მეზღაპრე და დიდგორის ველები, დავით აღმაშენებლისა და ილია ჭავჭავაძის ხალხები, საშობლოსათის ბრძოლებში დაცემულთა ამრდილები... ცოტა ხანს ოარხება დამოუკიდებელმა საქართველომ. რუსეთმა ხელი მოიოქვა თუ არა, თავს დაესხა და კვლავ იმპერიის ხაზღვრებში მოაქცია იგი, მაგრამ თავისუფლების იმ ხან წელს, რაც მოკლეკეები ულიაკვდნენ ერთიანის მზის ამბრუნვას, რაც ახე მშვენიერი იყო ხაშობლოს დათოვლილ მთა-ბარი, უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა — კოლონიური საქართველოს წელ თაღრიცხვაში ჯერ კიდევ, ის ხანი წელი დროშის ხამშობლად ეწილი მთავად თაობებს. ის ხანი წელი აღარიდება ყველას, ვინც კვლავ ჭვრის გრიალება დაიწყო, ვინც პირადი კეთილდღეობის ხნარ ვანას არ მიწედა, ვინც იმპერიაზე იცოცხა ხალებს.

იცდახუთი თებერვალი გლეხის დღეცაა და თავისუფლებისათვის მებრძოლი ძალების დათვლერების დღეც.

ეს დღე 1921 წელს საქართველოს თავდაცვახათვის ბრძოლებში დაცემულთა ვახხენების დღეც, მათი სულეხთვის ვახთების ხათხეს.

ვალმახდელნო!

დმერთმა გაცხონოთ, უწინდეს ბრძოლას შეწირულებო!

თქვენი სულები არ ხაჭვრალა. დრომშეხა აქა.

იცდახუთი თებერვალი თავისუფლებისათვის ბრძოლი ძალის დათვალიერების დღეცაა. ბრძოლა გრძელდება, ხაქართველო ის ქვეყანა არაა, ხადაც თავისუფლება ადვილებით.

თავისუფლებას ვერ დაივიწყებ!

ხიმონ კილაძის ფოტოები.

ჩვენი „განგაშის“ გამო

„ლიტერატურული საქართველოს“ გასული წლის 8 დეკემბრის ნომერში დაიბეჭდა ვერონა ფაცაცას და ვერონა ბაქრაძის ნარკვევი „ხამართლის ოხთა კედლის“ ხახით. „ხიმართლეხ ხიმართლეხ“. ხაქართველოხ ხიმართლეხ“ და ჩვენი რედაქციის კოლექტივი იმედოვნებდა, რომ ხატონო ოთარ ჯოიევიხაგან. ეხ ის პერიოდი იყო, როცა ხამახამლო ხელმძღვანელობას ეძახა (ვეხ ვიცით, უხიხმენელო) ხაწყოხ ხებაჩაგხებში კადეხრედაქციის ხემადგენლობას. ვინც ამ პერიოდის „ლიტერატურული ხაქართველოს“ ნომრებს მოეკრძალებოდ გადაურცხავს, უნდა დაეხრულებინა, რომ ჯაფიხ კვერდი ხქართველოხ ეთმობოდა ხქართველოხ და ოხხაც. ამიხაგან დედაკელეში ხკეკხა „ხამართლის კედლის“ ხახელწოდებით ხკეკხა ხიმართლეხ ხიმართლეხ“ და ჩვენი რედაქციის კოლექტივი იმედოვნებდა, რომ ბატონ ოთარ ჯოიევს მის ხაკმაოხობაში არაფე უბრალო მოიქცევა მონაწილეობას, არაქედ, როგორც ხახელოვანი მეცნიერი, უნდა ხქონდეხ და ხარჩაბოხედ კიდეც ამ „კედლის“ მაღალ ბეჭდვეს ბიძიას. ხაწყეხარიც, ახე არ მოხდა. ბატონ ოთარი არც გამკრძალა „ხამართლის ოხთა კედლის“. ხწორედ ამ დროს რედაკციის პორტფელში აღმოჩნდა ვერონე ფაცაცას ხკეკხეხ კორექტული წერილი „ხა წერილი“, ხადაც ავტორი მიმართავდა ო. ჯოიევს, რომ „... ამ დროს, როცა დედაკელეში თოქმის უკვეხ ჩაწიკნებ თე უჩანო ოხხა ხაკარიც კაამხელა თავხე გულიხხმები, თქვენ ხკრძალებთ დუმილს, რომელიც ყოველთვის ან არის ოკრო!“-ო, და ხიხოვად მას ხაკუთარი პოხიციის გამეკიკებას „დაამო ნაპოროენებს უპირველხეხ და არა ხხვა რამ ხახხოვიხთ.

რაც შეეხება ხერეო ორკონაკაბს, მხხი აკადემიის აჩიეენებში „მონაწილეობის“ აღხათობის შეფახებაზე, „და წერილის“ ავტორმა (როგორც შემდგომ დაეკწმენდით, ნაგი კუსთიხ და მხრიებით“) აზეკა შეცდომა დაუშვა (ეკი წერდა, რომ „ამ ეთიკრებში თქვენთვის ხხის მიეცხაგან თვით ხერეო ორკონაკიძეც კი შეიკავებდა ალხათ თავს“-ო): ჩვენ მივკაძნეთ, რომ ხებაჩაბეჭდ ოხთა ჯეუხი დღეხაც ორკონაკძეხ „ფილოხოფიით“ ხაზრდოხხმა და, ხერკოს რომ ხაზიხ ზანხ ვაზნებ, ამ ჯეუხს თავის ამკაკხი ჩაჩოვკეხ, ხარჩკდაც დაედგებოდა, ხაქართველოს დაკრობის პირშეხეკაც შეეცდა და 25 თებერვკხეხ ვაიხდგდა რუხეკ ორდენს — „თბკხის ხკეკხის“!

ჩვენს მკოთხველს უწყებ, რომ ბატონ ოთარის პასუხი „ლიტერატურულ საქართველოში“ არ დაბეჭდკხეკ...

მიმდინარე წკხის გაზეთ „თბკხის“ 31 იანვრის ნომერში დაიბეჭდა ივანე ხამანის ხაზოგადოების გამგეობის მხხრივ ხაქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტობხეკი, რომკეც მთარდებოდა ლიტერატურული ხაზოგადოების უჩვეკკო და უხეტესად კიტერატურიდან ვითხრება, რომ ო. ჯოიევმა ან გამოხატოს თავხეი პოზიცია, ანდა დაიხოვის ხაქართველოხ ხიმართლის ხახით. „ხიმართლეხ ხიმართლეხ“.

ხანდახვედ „და წერილში“ რედაქციის მიზეზით, ერთი დახხანი შეცდომა გაიპარა, რაც რედაქციამ, მიმდევნო, 15 დეკემბრის ნომერში ოპერატიულად გაასწორა. ავტორის კორექტულობაზე, „და წერილის“ მოკრძალებულ და ადამიანურობით გამოხატ დახხვეხზე რომ არაფერი ვთქვათ, მხხი ბოკო აზსაცე გვეკმნის უტეურ ჯარიმდებას: „და რედაქციის კოლექტივი იმედოვნებდა, რომ ბატონ ოთარ ჯოიევი მის მიერ ხაკმაოხობაში არაფე უხიხმენელო დარჩებოდა“. ხწორედ ამ დროს რედაკციის პორტფელში აღმოჩნდა ვერონე ფაცაცას ხკეკხეხ კორექტული „და წერილი“, ხადაც ავტორი მიმართავდა ო. ჯოიევს, რომ „... ამ დროს, როცა დედაკელეში თოქმის უკვეხ ჩაწიკნებ თე უჩანო ოხხა ხაკარიც კაამხელა თავხე გულიხხმები, თქვენ ხკრძალებთ დუმილს, რომკეც ყოველთვის ან არის ოკრო!“-ო, და ხიხოვად მას ხაკუთარი პოზიციის გამეკიკებას „დაამო ნაპოროენებს უპირველხეხ და არა ხხვა რამ ხახხოვიხთ.

რაც შეეხება ხერეო ორკონაკაბს, მხხი აკადემიის აჩიეენებში „მონაწილეობის“ აღხათობის შეფახებაზე, „და წერილის“ ავტორმა (როგორც შემდგომ დაეკწმენდით, ნაგი კუსთიხ და მხრიებით“) აზეკა შეცდომა დაუშვა (ეკი წერდა, რომ „ამ ეთიკრებში თქვენთვის ხხის მიეცხაგან თვით ხერეო ორკონაკძეც კი შეიკავებდა ალხათ თავს“-ო): ჩვენ მივკაძნეთ, რომ ხებაჩაბეჭდ ოხთა ჯეუხი დღეხაც ორკონაკძეხ „ფილოხოფიით“ ხაზრდოხხმა და, ხერკოს რომ ხაზიხ ზანხ ვაზნებ, ამ ჯეუხს თავის ამკაკხი ჩაჩოვკეხ, ხარჩკდაც დაედგებოდა, ხაქართველოს დაკრობის პირშეხეკაც შეეცდა და 25 თებერვკხეხ ვაიხდგდა რუხეკ ორდენს — „თბკხის ხკეკხის“!

ხამოცი დღის შემდეგ, გაზეთ „თბკხის“ 16 თებერვალის ნომერში, დაიბეჭდა ო. ჯოიევის წერილი — „ჩემი „შეგნებული ვიმეოლის“ შეხახებ“-ო, რომელშიც იგი წერს, რომ „ლიტერატურულ ხაქართველოში“ გამოქვეყნება ჟღ წერილი ჩემ ხახით, ხადაც აბკოდენ გაზვაში იყო აცდხეხი ჩემი „ვიმეოლის“ გამო. იძულებული ვიყავი მეპახუხა, მაგრამ რედაკციის პახუხისგებელ მეშვიეს შეურაცხყოფელად შეეფახა ჩემი წერილი და უკანო ვოქვი მის დახეჭდვას“-ო. მხხი ეს განცხადება ხანხაგროდა გულწრფელი და ხწორი: ო. ჯოიევი მართლაც იმაში, რომ წერილი თვითონ ჯაიღი რედაკციიდან, მაგრამ, თუკი დაეკერა „რედაკციის პახუხისმგებელ მუშაკს“, რომ ის წერილი მხხთვის მუშრაცხმოფიდან იქნებოდა, ამით იგი ხიმ ფაქტობრივად ხდახტურებს ხაკუთარი წერილის ჩვენთვის, კარიველთათვის, შეურაცხყოფელ ხათის. თუ მართალია, რომ „ლიტერატურული ხაქართველოს“ რედაკციას არ შეუძლია კარე უჩრის ო. ჯოიევს, მაშინ ისიც მართალია, რომ ვერც იგი უჩრეკს ვერაფერ კარეს ვერავის. მოკკედ, „ლიტერატურული ხაქართველოს“ რედაკციას ო. ჯოიევი ვერ დააკმაყოფკებს, ხოკო, რაც შეეხება ჩვენს მიერ „ტბკის ვანგაშს“, როგორც თვითონ გკაბაშვკს, ამას არ გუშენტება ეხაპროშებდა, იგი კი შეიძკ კონტრაბანდის ხერდება. ახკა, როცა ხამახამლოში ხიმვიდის კონტრაბა გამოჩნდა, ბატონ ოთარ ჯოიევს მიერ გახშირ „თბკხისხში“ გამხეკკეხ პოზიცია მრავკ ეჭვხ და კითხვას ბადებს. ახა, როგორც გავიგოთ ბატონი ოთარის წერილის ბოკო აბზაცში გამოკეხვით მიხვე გაწყვიხეტება, — „...მხხც ვარ დავტოვო რომკეც ვნებაც ხაზოგადოება, დისააციც კი“-ო? ეკაღ ეკი, ჭარიკ კრძკტ ნაფერზე ავტორს, ამგვარი ღვარძკიანი ირონია?..

— ამგვარად მეტი პრინციპკობა და ხერიოზკობა იყო ხაჭირო.

ბატონ „ლიტერატურული საქართველოს“ ხიხოკაბ ხაკითხეკ ხიმართლის ხახელწოდებას.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თამაზ ჭილაძე

თამაზ ივანეს ძე ჭილაძე დაიბადა 1931 წელს, თბილისში, მასწავლებლის ოჯახში. მამა განათლებით ეკონომისტი იყო, გარდაიცვალა 1985 წელს, დედა — დისახლისია. პყავს ორი — ქართული ენციკლოპედიის რედაქციის თანამშრომელი, ძმა — მწერალია.

1949 წელს დაამთავრა თბილისის ვაჟთა მე-7 საშუალო სკოლა, 1954 წელს — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი, 1958 წელს — ამავე უნივერსიტეტის ასპირანტურა. ხარისხი არ დაიცავა.

1958 წელს დაიწყო მუშაობა ჟურნალ „ცისკარში“ განყოფილების გამგედ. 1964 წლიდან — 1972 წლამდე მსახურობდა შოთა რუსთველის სახელობის ქართველური რესპუბლიკური კომიტეტის პასუხისმგებელ მდივნად. 1972 წლიდან — 1981 წლამდე ჟურნალ „სახვითი ხელოვნების“ მთავარი რედაქტორია. 1981 წლიდან 1988 წლამდე საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანია. 1988 წელს მწერალთა სიერთო კრებაზე თავისი მოთხოვნით გადადგა მდივნობიდან. ამჟამად არ მსახურობს. დაჯილდოებულია „სპარტის ნიშნის“ და „შრომის წითელი დროშის“ ორდენებით.

1981 წლიდან ხელმძღვანელობს მისი ინიციატივით დაარსებულ ახალგაზრდა დრამატურგთა „ბიჭვინთის სემინარს“.

პირველი წიგნი „ლექსები“ გამოსცა 1956 წელს. ამის შემდეგ გამოქვეყნდა მისი პოეტური, პროზაული, დრამატურგიული თუ ესეისტური ნაწარმოებების მრავალი კრებული. გამოსცა ლიტერატურულ-კრიტიკული ხარაკვნები „იაკობ ცურტაველი, შოთა რუსთველის, ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველის, აღექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებაზე. მისი ნაწარმოებები ითარგმნები და გამოსის უცხო ენებზე, კერძოდ, — რუსულად, სომხურად, ესტონურად, უკრაინულად, ლატვიურად, ლიტვურად, ჩეხურად, სლოვაკურად, უზბეკულად, ბულგარულად, ფრანგულად, იტალიურად, ესპანურად, ინგლისურად, გერმანულად, ნორვეგიულად... მისი პიესები იდგმება საქართველოს თეატრების სცენაზე. ევროპის რამდენიმე ქვეყანაში გადასცემენ მისი პროზაული თუ დრამატურგიული ნაწარმოებების მიხედვით შექმნილ რადიო თუ ტელესპექტაკლებს. მისი ნაწარმოებები ათეკრთულ ლინამზულა საქართველოს მწერალთა და თეატრის მოღვაწეთა კავშირების პრემიებით. მისი სახელი შეტანილია დიდი ბრიტანეთის საერთაშორისო ცნობარში „ვის ვინ არის ვინ?“ აგრეთვე დიდი საქმოთა „ჰარლეი და ლიტერატურულ ენციკლოპედიებში.

თამაზ ჭილაძე არის მწერალთა საკავშირო გამგეობის, საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის, საქართველოს თეატრის მოღვაწეთა კავშირის პრეზიდიუმის, საქართველოს ქალთა დაცვის საზოგადოების პრეზიდიუმის, გაზეთი „ლიტერატურული საქართველოს“ სარედაქციო კოლეგიის, თბილისის საიპერო და რუსთველის სახელობის თეატრების საბჭოების წევრი...

პროგრამა

1. ჩემი საცოცხლის მიზნად და გამართლებად მიმაჩნია ქართველი ერის სამსახური. ვემსახურები რა ქართულ მწერლობას, ქართულ კულტურას, ჩემი ღრმა რწმენით, ვემსახურები ქართველ ერს.

2. უდიდეს როლს ვანებებ პიროვნების როლის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მხოლოდ პიროვნებას შეუძლია ჭეშმარიტ საკუთარი აზრი, ჰქონდეს საკუთარი პოზიცია. ხალხი, ბრბოსგან განსხვავებით სხვა არაფერია, თუ არა პიროვნებების ერთობა. მხოლოდ ხალხი თავისუფლების დარსი — ბრბო არ შეიძლება თავისუფალი იყოს. ამიტომ უალუსლივ ყველა, თვითეული ჩვენგანი უნდა გახდეს ღირსი თავისუფლებისა, თვითეული ჩვენგანი სულიერად უნდა განიწმინდოს თავისუფლებასთან შესახვედრად. სულით მონების თავისუფლება დანაშაულია კაცობრიობის წინაშე. სულიერად განწმენდილი ვაუღესხმემ, თუნდაც, „ეაზარმული სოციალიზმის“ რეცედივების აღმოფხვრას ჩვენი შვილებიდან, ანდა იმათი დანაშაულის გამოსწორებას, როგორც იყო ჯვეხთხუთის მიწის წართმევა, რომელსაც ჩვენთვის გაცილებით დიდი უბედურებები მოჰყვა, ვიდრე, თავისთავად, სოციალური უსამართლობაა. მიწა უნდა ეკუთვნოდეს თავის ნამდვილ პატრონს — გლეხს, იმიტომ, როგორც ბაჯარეთის ისტორიული ტერიტორია უნდა ეკუთვნოდეს მის ნამდვილ პატრონს — ქართველ ერს.

3. სამშობლოს ღალატის მერე, ყველაზე დიდ დანაშაულად მიმაჩნია სხვა ხალხთა ხიძულვილი, დამცირება და ხალხებს შორის მტრობის ჩამოგდება. საქართველო უნდა გახდეს ხრულუფლებიანი, ღირსეული წევრი თანამედროვე კულტურული ცხოვრების.

4. ვაღიარებ რელიგიის უდიდეს როლს ჩვენს ხანამდევლეში.

5. მიმაჩნია, რომ ყოველნაირად, ნებისყოფის უკიდურესი დაძაბვის ფასად, უნდა შევინარჩუნოთ ის დიდი, ტრადიციული სულიერი ღირებულებები, რომელმაც ისტორიის მანძილზე მრავალ უფსკრულზე გადაგვიყვანა. ჩვენი საქმიანობის ეეთიდაზე დღეს სწორედ რომ ბევრი რამ არის დამოკიდებული, ამასთანავე, ეს ეეთიდი არავითარ შემთხვევაში ერთი არ უნდა გვკონდეს, ამასთან კი საჭიროა ბევრი რამ ვიცოდეთ, უცოდნაზეც „თვით შეელიან მას, რასაც ეძიებენ“ — გვასწავლიდა ილია ჭავჭავაძე.

6. ყოველად დაუშვებლად მიმაჩნია დღევანდელ დღეს კულტურის როლისა და მნიშვნელობის გაუთვალისწინებლობა. კულტურა ხომ არა მარტო წარსულის შენარჩუნებაა, არამედ მომავალზე ფიქრიც არის და, მიუხედავად ჩვენი სამწუხაროს დიდი წარსულისა, შეიძლება, სწორედ ეს აღმოჩნდეს ამჟამად ჩვენთვის მთავარი, რადგან სამწუხაროდ ცნობა გულის სიღრმეში ყველანი მომავალს ვუყურებთ.

7. მიმაჩნია, პარლამენტის საშუალებით დღეს ბევრი ჩვენთვის სახიცოცხლო საკითხის გადაჭრა შეიძლება. ამისთვის კი, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა ჩვენი უზენაესი საბჭო ნამდვილ პარლამენტს დაემსგავსოს — იყოს მრავალპარტიული, პოლიტიკურად განათლებული, კულტურული და პრინციპული.

ვაღიარებ რა მრავალპარტიულობას ეს ჩემთვის, ბუნებრივად, იმის აღიარებასაც ნიშნავს, რომ ვუარყოფ რომელიმე, ნებისმიერი პარტიის დაკვატას. ჩვენი მთავარი ამოცანა ეეშმარიტი დემოკრატიის დამკვიდრება უნდა იყოს.

თამაზ ჭილაძე
26.II.1990 წელი

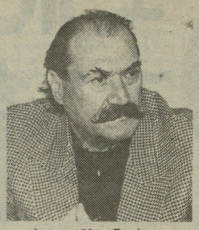

ჯანსულ ჩარკვიანი

დაიბადა 1931 წელს...

შევიდა თბილისის მე-18 საშუალო სკოლაში და დაამთავრა თბილისის მეორე ვაჟთა სკოლა.

1956 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტი.

პირველი წიგნი გამოსცა 1959 წელს, „ერთი ღამის სიჩუმეში“. ლექსებისა და პოემების ოცამდე კრებულიდან გამოირჩევა ლექსების პირველი კრებული, პოემა „ჩრდილს კედელი“ (1967 წ.) აგრეთვე 1981 წელს „ცრემლინა“ მიერ გამოცემული „ცრემლების დაპოემები“, (1986 წ.), 1987 წელს „ცრემლინა“ გამოცემული „ვეფხვის წელწადი“, და „ბაყადულის“ მიერ გამოცემული რჩეული „ზღე თიბაში“. მისი ლექსები თარგმნილია საბჭოთა ერების თითქმის ყველა ენაზე, აგრეთვე უცხოურად.

წერს პუბლიცისტურ წერილებსაც...

1981 წელს მიენიჭებული აქვს მწერალთა კავშირის პრემია წლის საუკეთესო პოეტური ნაწარმოებებისათვის. ჯილაკტიონ ტაბიძის პრემის ლაურეატია. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა ჟურნალებს: „დილაა“ და „ცისკარს“, ხოლო 1978 წლიდან **1988** წლის ბოლომდე იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანი.

1989 წლის 17 აპრილიდან არჩეული იყო საქართველოს უმაღლესი საბჭოს 9 აპრილის ტრაგედიის გამოძიებელი კომისიის თავმჯდომარის მოადგილედ. 1989 წლის ნოემბრიდან გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოს“ დირექტორია.

1985 წელს მიენიჭა რუსთაველის სახელმწიფო პრემია. საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმისა და საქართველოს უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმის წევრია.

ჰყავს მეუღლე — ირმა ჩხეიძე და ორი შვილი, მამუკა ჩარკვიანი და თამარ ჩარკვიანი, შვილიშვილი — ირინოლა ჩარკვიანი.

პროგრამა

დეპუტატობის კანდიდატად დამისახელეს 26 კომისრის რაიონის წიგნის მოყვარულთა საზოგადოებამ. მხარს მიჭერს საქართველოს სახალხო ფრონტის გამგეობა.

ხხვა დასახელებულ კანდიდატებთან ერთად კენჭს ვიყრი სამგორის მე-40 საარჩევნო ოლქში.

რით დავიტატრებით? ხალხთა, ამ ოლქში ქართველებთან ერთად არაქართველი მოსახლეობაც ცხოვრობს. თერთმეტი ათასი ამომრჩეველიდან 5500 ქართველია, 2900 სომეხი, 1300 რუსი, ხოლო 1800 სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენელი: აზერბაიჯანელი, ებრაელი, ოსი, ქურთი, აიხორი, ბერძენი.

დიდი ხერვიული მაქვს ქვეყანას დაკანაში ამ ხალხის მეგობრული და მარმონიული ურთიერთობა, თუ როგორ შეიძლება ქართველთა ეროვნულ ულელში შეებას არაქართველი მოსახლეობა, რომელიც ბოლომდე იზიარებს საქართველოს ჭირსაც და ლხინსაც. ამდენად ყველამ უნდა იცოდეს, ვინც ჩვენთან, ჩვენს მიწაზე ცხოვრობს, რომ ქართველი ხალხი, დიდი დაკით ალმაშენებლისა არ იყოს, ფრაად პატივმცემელთა სხვათა ხარჩენობისა, ყველამ უნდა იცოდეს, რომ ჩვენი ხერვიულია ოზოლაციაში განდგომა კი არა, არამედ დამოუკიდებლობა, თავისუფლება!

სამგორის ოლქში, მის შუახანშია უბანში, ახევე შუახანშავი სკოლებია. 178-ე, 189-ე და 157-ე. ხაბავშვო ბაღები — 45-ე, 108-ე, 164-ე და 168-ე. ყველაფერი გასათვალისწინებელია სამომავლოდ. ხა-ბავშვო ბაღი ხაბავშვო ბაღს უნდა გავდეს, არცერთი ბავშვი არ უნდა დაიჩაგრის, არ უნდა დავტოვოთ ისინი ფულიანდობილ, არ უნდა გავუვარეოთ, უნდა ვიზრუნოთ ბავშვთა მშობლებზეც.

ახევე სკოლებში, სკოლადამთავრებული ახალგაზრდა ჭკუას არ უნდა მივახდოთ, უნდა შევუქმნათ ყველა პირობა სწავლისა, ხოლო შემდგომ სწავლის გაგრძელებისა. უმაღლეს ხახწავლებლებში, ტექნიკუმებში, ან დაუყოვნებლივ მოვაწყოთ ხამხარეში. რაც ახალგაზრდა მზრუნველის ხელს იგრძნობს, იგი აუცილებლად გაუწევს ანგარიშს ხაზოგადოების და, რაც მთავარია, სწორი გზით ივლის.

ოლქში ორი ხამედიცინო ხამსახურია — ორი პოლიკლინიკა, ქერჭერობით არც თუ მალაც კეთილმოწყობილი, ხაჭირო მათი აღჭურვა თანამედროვე ტექნიკით.

ამავე ოლქში მდებარეობს დიდი ხაწარმოები: ზაფხის ფაბრიკა, ავტოკოლონა №2851, ტრესტ „ხაკკოამშენის“ ავტოხატრანსპორტი ხაწარმო. მზად ვარ იმათ ხამსახურად...

რაც მთავარია, ამ ოლქში ცხოვრობენ და ოლქიან ღირსეული და კეთილშობილი ადამიანები, რომლებიც უერაფერებაა და თანადგომას იმსახურებენ.

იხედაც დაბა ქვეყანაში მცხოვრები კაცი არ შეიძლება დღეშდეს უწამლობას, უწულობას, უგზოობას და უტრანსპორტობას უჩიოდეს.

მე ჩემხას ვიტყვი, არ შეიძლება ხალხში კეთილი ხიტყვა ჩაგდო და იგი არ გაგეგონეს და არ აღმოცენდეს, შეახლოთ ხის მხოლოდ გახმობა კი არა, აუვაებაც შეხაძლებელია.

ვეცდები, ძალიან ვეცდები ვირი და ლხინი გავიყო ჩემი ამომრჩეველხთან, მითუმეტეს, რომ ახედაც მოვალე ვარ, როგორც პოეტი და მოქალაქე.

ეხაა ჩემი ხამომავლო ინტერხი, სწორედ ამიტომ მაქვს ხურვილი კენჭი ვიყარო სამგორის მე-40 ხაარჩევნო ოლქში, უფრო სწორედ, როგორც თბილხელები ეძახიან — ვაზისუბანში.

მადლობას მოგახხენებთ ნდობისათვის!

ჯანსულ ჩარკვიანი
1990 წელი, მარტი

ზოგჯერ თქმა სჯობს...

დღევანდელ რთულსა და მთუ ლიდნელობებით აღსავსე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ვითარებაში ქართველ ერს განსაკუთრებით მართებს როგორც ფიზიკური, ისე სულიერი მთლიანობის შენარჩუნება და განმტკიცება. ამის მოითხოვს ის დიდი მიზანი, რომლის განხორციელებასაც ასე ერთსულოვნად ესწრაფვის ჩვენი ხალხი. ერთიანი ეროვნული ცნობიერების პროცესში ყოველი ცალკეული უმნიშვნელო გადახრაც კი დასაშვებია და ჩანასახშივე აღმოსაცენი. ჩვენ ნებისმიერი დღევანდელი პუბლიკაციებიც სწორედ ამ მიზანს ისახავს.

საქართველოს ახტორიაში განსაკუთრებით აფაშოსაგონარი პერიოდია სპარსეთის მიერ ბახეთის მრავალჯერ აოხრება და ოსმალოს მიერ საქართველოს ძირძველი ქუთხის — აჭარის მიტაცება. აჭარისათვის ეს იყო ტრაგედიული სამი საუკუნე. საქმე ეხებოდა ბალხის და ცეთნის დინჯური განადგურებისაგან გადარჩენას და ეროვნის შენარჩუნებას. ახიმილატორია ხასხმტების მოუხედავად, მოსახლეობა თავგანწირულად იბრძოდა თურქეთ ოლისაგან დახდვწვად, შობილურ ენასა ინახავდა და შენელებისდაყვარად ხარჭშენოვანად ფორმალურად.

ახტორია ვეიმტკიცებს, რომ აჭარა ოდახიც ხასპოლიტის ერთ-ერთი მოწინავე მხარე იყო, ხადაც ხოკუნვები დიდ-ნოო ქრისტეს ლმობიერ და ოქცა განმანათლებად ხრულიად ხაქართველოსი". ამ ფაქტს არც უარყოფა შეიძლება, არც დავიწყება. დიდი ილია წერდა: „ჩვენი ყოფილი ცხოვრება იქ აყვავებული. ჩვენს ხიცოცხლეს ეწ უჩქუნია, ჩვენსა ხულხ ძლიერებას ეწ აღ-ფერაცქ თავიხ ხახელგანთქმული დროხა... ხწავლა განათლება, ბოლოხათვის თავგანტატებულ ხოვარული თითქმს ყველგან ეფინებოდა ჩვენს ქვეყანას-ერთ დროს". 1877-1878 წლებში რუხეთ-თურქეთის ომში რუხეთის გამარჯვების შემდეგ დეფაქტიზაციის აკარის დაბრუნება. ეს იყო ქართველი ერის უდიდესი ხიხარული. მაგრამ გრაფ ორლეფიანის ნება ნებად — „დღეს ჩვენს შორის ეზიდეთ ფიზიკურად ძმათა... ვამალობთ უფალხ და ვევედრები; რომ შეირიგხ ჩვენი იყოს უკუნისხ უკუნისამდე"... მომდევნო პერიოდში ილიამ, აკაკიმ, ნიკო ნიკოლაძემ, ნარი და შერიფ ხიმაშვილებმა, პაიჭაძე და მემედ აბაშიძემაც, ხხვა პატრიოტებიც განუწყვეტლ მამულიშვილებამ ერთად, უდიდესი ამაგი დახდეს აჭარის აღორძინების და წინსვლას.

ამითია ახტორიული ხინამდვილე. აჭარის მოხახლეობამ ქრისტიანული რწმენისადმი თავისი ულმეფური დამოკიდებულება ხაქმით გამოხატა. ხათუროში ხრულიად ხაქართველოს კოხალურ-პატრიარქის ილია მეორის ჩამოხრძანებაზე ათასობამდის ელენობის გაეხხნა და კურთხეის რიტუალი ზემით ჯადაქეში. ახეთივე ღონისძიება მოეწყო ხხალთის ელენების გახხნაზე. ათასობით ბავშვი და უმაწვილი ქრისტიანულად მოინათლა. ეიოძლება ითქვას, რომ აჭარის მოხახლეობამ დაბრუნა მამაპაპათ რელიგია და ეზიარა მას.

საქართველოს ყოველი კუთხე შედარ ძნაროი ედგა აჭარის მოხახლეობას და ეულეთისდან ისაჩრებდ მის ჭირსა და ღხინს. ამის ნათელ დადახტურებაა 1988 წელს გაზაფხულზე ხტქენი მოელენებ-ხის შედეგად აჭარის მთიანეთში დატრიალებული უხელოდნო ხიხლეხდინო ღონისძიებები. დაიწერა ათობით ხოფელი, დაიწია ხაცხოვრებელი და ხაწოგადოებრივი ხახელები, იყო აღმოჩენა მხხვრსული. აჭარის მცხოვრები მოხახლეობის დახხმარებელად და ტკივილების შეხამხურებელად ფეხზე დგება მთელი ხაქართველო. ხტქენური მოელენების ზონებიდან მოხახლეობის განხახლება და დაწერეული ობიექტების აღდგენა უდიდესი მხხრებით ღონისძიებებს მოითხოვდ. ხაქმე ეხება 30 ათახზე მეტი კაცის ბედს. ახინი ჩაახახლეს ხაქართველოს 178 დახახლებულ პუნქტში. განსახლებული მოხახლეობა კმაყოფილია ამ თანადგომით და მატერიალური დახმარებით, რაც მათ მიმართ გამოინიშნა. რაც მთავარია, კეთდება უდიდესი ეროვნული ხაქმე. შენხოთხ ათასამდე ქართველ მოხახლეობას შორის ხაქართველოს მოხახლეობის და დაკვდერება ახტორიული მოვლენაა.

ხაგრამ, ხამწუხაროდ, ეს პროცხსი უკველას როდი ახარებს. გამონაკლისე ამდენიმე ეხ ადამიანი ერთი ჯგუფი, რომელიც თავს ქარ-ველებად თვლიან, ხოლო ხაქართველოხათვის ან უმეიტეს ეთაირებაში, თანადგომის ნაცვლად, ცდილობენ წყლის ამღვრევას. ვინ არიან ისინი და რას მიეტკვიან? მოხახლეობის ის პოზიცია უკვალ მათ მიმართ? ან კითხვები, რომელთაც ხაპხხი უნდა გაეცეს პახუხი.

შარშან ხათუროში გახხვრები, რომ შეიქმნა რაღაც ხაზოგადოება. პირველად არავინ იცოდა რა ხიხანს ისახავდა ახალშექმნილი „ხაზოგადოება", ვინ იყო მისი ხუღლხმხდგომელი, ხად ჰქონდა ეკიი. ქართულ ჭეშმარიტებაზე ფიქრ-ცელდა ამ „ხაზოგადოების" „წესდების პროექტი". მისი ხახელწოდება იყო „გარდქმნის ხელმეწყობი აჭარის ხაზოგადოება". შემოკლებით „გახს".

წესდებაში წერია: „ხაზოგადება თავის მოღვაწეობას წარმართავხ ხოციალური თანაბარუფლებიანი ხაზოგადოების ფორმირების ხაქმეში, ეროვნული ტრადიციების და ხაჭიროებების დაკვდერების ხაზოგადოებრივი ხამოაზრების და ცხოვრების უკელა ხფეროში... ხაზოგადება უფლებას ატარებს არ ცნობს ის კანონი, ხადაც უკეტკლება ეხ მოთხოვნა, რომელიც არ გამომატკვს ხრულიად ხაქართველოს ან მისი განკუთკნილ ნაწილის, აჭარის ავტონომიურ ხტრუქტურის, ეკონომიურ, ხამართლებრივ და ხხვა ხახიათის ამოცანების გადაწყვეტას.

ამ ხტატიკენის წაკკითხელი, ალბათ, ჭამოაფიქრს, ხარაკკოა თქვენს ქართველობას, ან არეულობის დროს ხწორედ მხხრეშიდან მოკკვლეხ ნაწილის. მაგრამ ასეა ხიხადეოდეხ ეხ? ხარათლა ხაქართველოს ხედი და ავხეხობა გაუხდათ მთავარ ხაზრახვად?

ცოტა მოგვიანებით გამოჩნდა ამ „ხაზოგადოების" ახალი ხახელწოდება — „გარდქმნისათვის ბერპრული აჭარის ხახალხო ფრონტი". ახალმა ხახელწოდებამ ხაქართველოს ხახალხო ფრონტის ხაათ-ხახით გამოხატა. ხათუროში ხრულიად ხაქართველოს კოალეკის-პატრიარქის ილია მეორის ჩამოხრძანებაზე ათასობამდის ელენობის გაეხხნა და კურთხეის რიტუალი ზემით ჯადაქეში. ახეთივე ღონისძიება მოეწყო ხხალთის ელენების გახხნაზე. ათასობით ბავშვი და უმაწვილი ქრისტიანულად მოინათლა. ეიოძლება ითქვას, რომ აჭარის მოხახლეობამ დაბრუნა მამაპაპათ რელიგია და ეზიარა მას.

ხაქართველოს ყოველი კუთხე შედარ ძნაროი ედგა აჭარის მოხახლეობას და ეულეთისდან ისაჩრებდ მის ჭირსა და ღხინს. ამის ნათელ დადახტურებაა 1988 წელს გაზაფხულზე ხტქენი მოელენებ-ხის შედეგად აჭარის მთიანეთში დატრიალებული უხელოდნო ხიხლეხდინო ღონისძიებები. დაიწერა ათობით ხოფელი, დაიწია ხაცხოვრებელი და ხაწოგადოებრივი ხახელები, იყო აღმოჩენა მხხვრსული. აჭარის მცხოვრები მოხახლეობის დახხმარებელად და ტკივილების შეხამხურებელად ფეხზე დგება მთელი ხაქართველო. ხტქენური მოელენების ზონებიდან მოხახლეობის განხახლება და დაწერეული ობიექტების აღდგენა უდიდესი მხხრებით ღონისძიებებს მოითხოვდ. ხაქმე ეხება 30 ათახზე მეტი კაცის ბედს. ახინი ჩაახახლეს ხაქართველოს 178 დახახლებულ პუნქტში. განსახლებული მოხახლეობა კმაყოფილია ამ თანადგომით და მატერიალური დახმარებით, რაც მათ მიმართ გამოინიშნა. რაც მთავარია, კეთდება უდიდესი ეროვნული ხაქმე. შენხოთხ ათასამდე ქართველ მოხახლეობას შორის ხაქართველოს მოხახლეობის და დაკვდერება ახტორიული მოვლენაა.

ხაგრამ, ხამწუხაროდ, ეს პროცხსი უკველას როდი ახარებს. გამონაკლისე ამდენიმე ეხ ადამიანი ერთი ჯგუფი, რომელიც თავს ხარ-ველებად თვლიან, ხოლო ხაქართველოხათვის ან უმეიტეს ეთაირებაში, თანადგომის ნაცვლად, ცდილობენ წყლის ამღვრევას. ვინ არიან ისინი და რას მიეტკვიან? მოხახლეობის ის პოზიცია უკვალ მათ მიმართ? ან კითხვები, რომელთაც ხაპხხი უნდა გაეცეს პახუხი.

შარშან ხათუროში გახხვრები, რომ შეიქმნა რაღაც ხაზოგადოება. პირველად არავინ იცოდა რა ხიხანს ისახავდა ახალშექმნილი „ხაზოგადოება", ვინ იყო მისი ხუღლხმხდგომელი, ხად ჰქონდა ეკიი. ქართულ ჭეშმარიტებაზე ფიქრ-ცელდა ამ „ხაზოგადოების" „წესდების პროექტი". მისი ხახელწოდება იყო „გარდქმნის ხელმეწყობი აჭარის ხაზოგადოება". შემოკლებით „გახს".

წესდებაში წერია: „ხაზოგადება თავის მოღვაწეობას წარმართავხ ხოციალური თანაბარუფლებიანი ხაზოგადოების ფორმირების ხაქმეში, ეროვნული ტრადიციების და ხაჭიროებების დაკვდერების ხაზოგადოებრივი ხამოაზრების და ცხოვრების უკელა ხფეროში... ხაზოგადება უფლებას ატარებს არ ცნობს ის კანონი, ხადაც უკეტკლება ეხ მოთხოვნა, რომელიც არ გამომატკვს ხრულიად ხაქართველოს ან მისი განკუთკნილ ნაწილის, აჭარის ავტონომიური

ლიტერატურული საქართველო

სტერეოტიპების ტყვეობაში თუ შეგნებული დეზინფორმაცია?

მიხეილ მაჭარაძე

საქართველოს დღეს ძალიან უჭირს, თავი იჩინა ბევრმა ისეთმა პრობლემამ, რომელთაც აღრე ან საერთოდ არ ეკითხებოდა ყურადღებას, ან კიდევ მიჩქმალული იყო. ასეთ სიტუაციაში აუცილებელია ეროვნული ძალების გონივრული კრიზისიდან გამოსასვლელად ფართო მიზნის მისაღწევად. ამ მიზანთან, ქართველი ხალხის ეს ტკივილები ყველას არც ერთნაირად ეხებიან და არც თანაბრად აწუხებს.

დასამალი არაა, რომ საქართველოს ერთიანობის საკითხს ძალზე ხელს უშლის ჩვენში არსებული ავტონომიური წარმონაქმნები, რომელთაგან აჭარის ასსრ განსაკუთრებით გაამძაფრებულად და ხელოვნურ საფუძველზეზეა შექმნილი. ჩვენი წერილის მიზანს არ შეადგენს იმის გარკვევა, თუ რამდენად სამართლიანია აჭარის ავტონომიის არსებობის დღევანდელი. ეს საკითხი ღრმასფუძვლიან და არაგუმებრირებულ განხილვას მოითხოვს სწავლული იურისტებისგან. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში განვიხილავთ ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის ქართველოლოგიური პედაგოგიური ინსტიტუტის სკკპ ისტორიისა და პოლიტიკური ეკონომიის კათედრის გამგის, დოცენტ მურად ხალვაშის წერილს „აჭარის ავტონომია", რომელიც გამოქვეყნდა გაზეთ „ბათუმი აჭარაში" (15.07.1989), შემდეგ კი შედარებით ვრცლად და უფრო მკვეთრი ფორმით გაზეთ „სოვეტსკაია აჯარიაში" (21. 07. 1989). იგივე წერილი სხვა სათაურით, ოღონდ შემოკლებული და შერბილებული სახით, მანამდე გამოქვეყნდა ჟურნალ „საქართველოს კომუნისტში" (№ 5, 1989).

პირველ რიგში ყურადღებას იპყრობს ის გარემოება, რომ მ. ჩაღელიშვილს წერილში გამოქვეყნდა არასაიდუმლო ოთხეულთან დაკავშირებით, რაც ეკუს გარეშეა სავარგებლო კომპრომისია და გამოწვეულია. ეს საკმარეო ვითარება კი მას შემდეგ შეიქმნა, რაც საქართველოს ეროვნული მოძრაობის ძალებმა დღის წესრიგში დააყენეს აჭარის ავტონომიის გაუქმების საკითხი. ჩვენში ამ იდეას უკეს როგორც მოძრეებმა, ისე მოწინააღმდეგეებმა. მ. ჩაღელიშვილის წერილი არის ამ პოზიციის გამოხატულება, რომ აჭარის ავტონომიის როგორც შექმნა, ისე მისი დღევანდელი არსებობაც აუცილებლობითაა განპირობებული.

წერილის რესპონდენტი ვარაუდობს დასაწყისში მ. ჩაღელიშვილი აღნიშნავს, რომ „საქართველოს მშრომელებს საზოგადოებრივის ჭერ კიდევ არ გააჩნია დასაბუთებული პასუხი იმის თაობაზე, თუ რის საფუძველზე მიეცა აჭარას ავტონომია". მკითხველი იფიქრებს, რომ წერილის ავტორი სწორედ იმის გარკვევას შეეცდება, თუ რის საფუძველზე შეიქმნა აჭარაში ავტონომიური რესპუბლიკა. მაგრამ მ. ჩაღელიშვილი საბოლოდ მხოლოდ იმის აღნიშვნით კმაყოფილდება, რომ აჭარის ასსრ-ს შექმნის მიზეზი კეთილი ჩანარჩენილობა და გარეგანი ფაქტორი (თურქეთის მთავრობის მოთხოვნა) კი არ ყოფილა, არამედ აჭარის ის სპეციფიკური თვისებურებანი, რაც თურქეთის სამხანლოანი ბატონობის შედეგი იყო. ავტორი იმოწმებს თვრამეტ მხარის ხალხთა ყრილობაზე აღნიშნულს: „ავტონომიამ თქვენ საკუთარი ფეხით სიარული უნდა გასწავლოთ, ესაა ავტონომიის მიზანი". მაგრამ მ. ჩაღელიშვილი ადრევე არ აქცევს ყურადღებას იმ გარემოებას, თუ რამდენადაა გამართლებული თვრამეტ მხარის მოსაზრებით ზოგადად ავტონომიის შექმნა - გამართლება თვრამეტ მხარში ხომ, განსხვავებით აჭარისაგან, მრავალ სხვადასხვა ეროვნების ხალხთან ქონდათ საქმე. აჭარაში კი ქვეყნის მოსახლეობა ქართველები არიან! ეს არის და ეს. წერილების დანარჩენი ნაწილები მძიმენილია აჭარის ავტონომიის შექმნის ისტორიისადმი, რომელიც თავისთავად არც ახალია და არც რაიმე ღირებულებებ შეიცავენ.

უნდა აღინიშნოს, რომ აჭარის ავტონომიის ჩამოყალიბებაში გარკვეულ ფაქტორს არც თუ ისე ცოტა მნიშვნელობა ჰქონდა, როგორც ეს მ. ჩაღელიშვილს აქვს წარმოდგენილი წერილებში. კერძოდ, რუსეთ-თურქეთის 1921 წლის 16 მარტის შეთანხმების მე-2 მუხლიდან ცხადად ჩანს, რომ თურქეთს მთელი პრინციპიალით მოუთხოვია დღევანდელი აჭარის ასსრ-ს ტერიტორიაზე მცხოვრებთათვის ფართო ავტონომიური უფლებების მინიჭება. უფრო მეტიც: მხოლოდ ამ პირობის შესრულებისა და ბათუმის პორტზე თავისუფალი ტრანზიტის მიეცემის საფუძველზე დაეთმობდა ანლანდნული ტერიტორიის საქართველოს. მოვიტანეთ მეთხელაც, რადგანაც საკითხის ირონიის პრინციპიალობის გამო ოფიციალურ დოკუმენტებსა და კიდევ რამდენიმე ავტორიტეტულ რუსეთ-თურქეთის ალნიშნულ ხელშეკრულებაში:

«Турция соглашается уступить Грузии сюзеренитет над портом и городом Батумом и территорией, лежащей к северу от границы, указанной в статье первой нынешнего Договора, и составляющей часть Батумского округа, при условии, что

1) население местностей, указанных в настоящей статье, будет пользоваться широкой местной автономией в административном отношении, обеспечивающей каждой общине её культурные и религиозные права, и население будет иметь возможность установить земельный закон, соответствующий его пожеланиям.

2) Турции будет обеспечен свободный транзит всяких товаров, отправляемых в Турцию или из нее, через Батумский порт, беспошлинно, без учинения каких-либо задержек и без обложения их какими бы то ни было сборами, с предоставлением Турции права пользоваться Батумским портом без взимания за то специальных сборов». (Документы внешней политики СССР, т. 3, М., 1959, გვ. 598).

ამასვე უნდა დასტურებდეს სტალინის სკკპ XII ყრილობაზე:

«Ежели мы на Украине совершим маленькую ошибку, это не будет так чувствительно для Востока. **А стоит одну маленькую ошибку совершить в маленькой стране, в Аджаристане (120 тысяч населения), как это отзовется на Турции** и отзовется на всем Востоке, ибо Турция теснейшим образом связана с Востоком». (Двенадцатый съезд РКП (б), стенографический отчет, М., 1968, გვ. 659. ხაზგასმა ყველგან ჩვენია. — **მ. მ.**).

აქ უეცილებელია იმის აღნიშვნა, რომ, როგორც აჭარის ავტონომიის გაუქმებაზე ჩამოვაღებ საუბარი, ოპონენტები ხშირად თურქეთის მთავრობის იმ მოთხოვნას მოიკვეთურეთის 1921 წლის 16 მარტის ზელშეკრულების მე-2 მუხლის პირველ პუნქტშია ჩამოყალიბებული. თუმცა, არა გვგონია ოფიციალურ განხილეულებულიყო ამავე ტექსტის მეორე პუნქტი და თურქეთის თავისუფლად „ტრანზიტ" და ყოველგვარი გადასახადის გარეშე გასარეული ბათუმის პორტით. რა გამოდის? რაც ხელს არ აძლევდა რუსეთს დავიმოშემები. აი, რას გეთხულობთ

В Правительстве царствовала растерянность. Здесь только, у Председателя Правительства я узнал, что турки уступили Артвинский округ и Ардаган в возмещение их нейтралитета». (Г. И. Квинитадзе. «Мои воспоминания в годы независимости Грузии 1917—1921», Париж, გვ. 330).

გენერალი გ. კვინიტაძე განაგრძობს:

«Председатель Правительства несколько раз мне подчеркивал, чтобы я обходился с турками возможно миролюбивее, дабы между нами и турками не произошло какого-либо инцидента, могущего послужить причиной и поводом к нарушению мирных взаимных отношений. Повидимому Правительство вернуло в то, что турки прекратят большевикам дальнейшее их передвижение» (იქვე, გვ. 332).

ჩვენს მიერ ზემოთ გამოქმედულ ვარაუდს უნდა ადასტურებდეს გ. კვინიტაძის ეს მოსაზრებაც:

«Не могу точно сослаться, но я получил впечатление, что среди правящих тлела надежда, что турки, заняв нашу территорию, не пропустят большевиков через свои войска, и в то же время вели переговоры о мире с большевиками. Эта последняя надежда была разбита тем, что турки, заняв Ахалцихе, пропустили конницу Жлобы, которая и направлялась в Батуми со стороны Ахалцихе в момент, когда наши войска, вступившие в бой с турками, изгоняли их из крепости. Я вспоминаю тот интерес, с которым члены Правительства обращались ко мне, чтобы узнать, находятся ли турки в Ахалцихе и прошли ли через их расположения войска нашего врага» (იქვე, გვ. 332-333).

გარდა ამისა, გენერალ გ. კვინიტაძეს ექვი არ ეპარებოდა იმაში, რომ ბოლშევიკები და თურქები ადრეც შეთანხმებულად მოქმედებდნენ საქართველოს წინააღმდეგ:

«Я категорически отвергал всякую возможность помощи от турок. Я уверен, что дерзкая атака большевиков в Тбилиси без разведки, в ночь с 18-го на 19-е февраля, была вызвана сведениями, которые Казимбей передавал большевикам через Ангору». (იქვე. გვ. 277).

როგორც ვხედავთ, თურქეთის მთავრობამ საქართველოსთვის ამ კრიტიკულ სიტუაციაში ბოლშევიკური რუსეთის მხარე დაიჭირა და ეს არც იყო გასაკვირი. სწორედ ამ დროს, მოსკოვში ურთიერთგაგების ატმოსფეროში მიმდინარეობდა რუსეთ-თურქეთის მოლაპარაკება, სადაც, სხვათაშორის, როგორც უკვე ვთქვით, საქართველოს ისტორიული კუთხეების ბედ-იღბალი და სტატუსი წყდებოდა. ზემოაღნიშნულის შემდეგ, როგორი კვლიფიკაცია უნდა მივეცეს „საიდუმლო შეთანხმებას“ თურქეთსა და დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობას შორის? როგორც დიპლომატიური შეცდომა საქართველოს მთავრობის მხრიდან და არა დალატი, როგორც ეს ჩვეტაქტად აღთქმება ბ. ჩაჯელიშვილს წერილებიდან. უდავოა, რომ აქ საქმე გვაქვს საკითხის ცალმხრივ და ტენდენციურ გაშუქებასთან.

ბ. ჩაჯელიშვილი, რომ საკითხებს ცალმხრივად და ტენდენციურად ახსნიდეს, დასტურდება, იმითაც, რომ ის დუმს დამოუკიდებელი საქართველოს ჯარის ხანგრძლივ წყვეტაზე თურქებისაგან აპარის გახდომის უფლებაში. არადა, საკითხის ობიექტური განხილვა ამას აუცილებლობით მოითხოვდა. ამ საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტის შესახებ, სხვას რომ თავი დავანებოთ, გარკვეთილ წერილს სკკპ ისტორიის ყოველი სპეციალისტისთვის კარგად ნაცნობი, ბათუმის რევკომის პირველი თავმჯდომარე — სერგო ქიღნორაძე: „ეს ოფიცრები (დამოკიდებული საქართველოს ჯარის ოფიცრები — ბ. ჩ.) ერთბაშად გამოცხადნენ რევკომში და შემოგვთავაზეს სამსახური თურქების ჯარში გადაგვეწყვა. იმათგე გავცხადეთ, რომ მეზვეურებს ჯარის საწოლები გადაბრძანოს ფორტებში, „კაზარმებში — ქალაქში და ქალაქს გარეთ და მათ შორის დაიწყო დეზერტირობა“ (ს. ქავთარაძე. 1921 წლის თებერვალი, „მნათობი“, № 11, 1957, გვ. 146). იმავე ოფიცრების რჩევით, რევკომმა გენერალი გიორგი მაზნიაშვილი დანიშნა ჯარის მთავარსარდლად და ორი დღის შემდეგ მეზვეურების ჯარის საწოლებმა თურქების ბათუმი დატოვებინეს (იხ. მეც, ტ. 6, გვ. 349). როდესაც დანიტკი ქალაქის დივიზიის ჯ. ბათუმში შემოსულ გოდერძის უღელტეხილის გადმოვლით, ქალაქი უკვე გამოვსებულებული დახვდა. „ბას, — წერს ს. ქიღნორაძე, — თითქოს დაენახა კიდეც, (ქ. ბ. ჯ.) რომ ქალაქი, რომლის აღება და დაწვიდან ჰქონდა ნაბიჭქანები, განთავისუფლებული დახვდა“ (დასახ. წერილი, გვ. 148).

აი, როგორ შეფასების აძლევს ს. ქავთარაძე ქართველი მეომრობა თავგანწირვას: „ამ სამხედრო „ინციდენტის“ მსხვერპლთა ძიური სიფლავი აზიზის მოედანზე (ქ. ბათუმის ი. ჭავჭავაძის სახელმწიფო დრამატული თეატრის შენობასთან — ბ. ჯ.) მოედან იქნება ქართველი მეომრების თავდადებული გმირობისა და მეზნებური პატრიოტიზმის მოწმე, მეომრებისა, რომელთაც მსხვრპლად გაიღეს თავიანთი სიცოცხლე ბათუმისა და აჭარის განთავისუფლებისა, სამშობლოს სასახელოდ“ (იქვე, გვ. 149). ვფიქრობთ, ყველაფერი ნათელია და არც ის უნდა იყოს ძნელი გასაგები, თუ რატომ დუმს ამ ფაქტზე ბ. ჩაჯელიშვილი.

ასევე ცალმხრივი და დეზინფორმაციული ხასიათისაა ბ. ჩაჯელიშვილის შემდეგი მოსაზრება: „რუსეთ-თურქეთის მოლაპარაკება საბოლოოდ დადგენილა და სხვა საკითხებზე დაიწყო 1921 წლის 26 თებერვალს, თურქეთის დელეგაციამ მოლაპარაკების დროს პრეტენზია წაუყენა აჭარას (?! — ბ. ჯ.) და მოითხოვა 1918 წლის 4 ივნისის ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც ყარსისა და ართანის გარდა, თურქეთს მიეკუთვნა ბათუმის ზღარი, ახალქალაქი და ახალციხის ნაწილი“ („სოვეტსკაია ადვრანა“). აქაც, როგორც ვხედავთ, ბ. ჩაჯელიშვილს აქცენტი გადაჰქავს მხოლოდ თურქეთ-საბჭოთრული 1918 წლის 4 ივნისის ხელშეკრულების და, გამომდინარე აქედან, ამ „დათმობებში“ დამნაშავედ მხოლოდ საქართველოს მთავრობას ვგიჟვებთ, რომ მაშინდე, 1918 წლის 3 მარტის ბრესტის ზავით იგივე ტერიტორიები რუსეთმა საქართველოს დაუკითხავად დაუთმო თურქეთს. თუ რა უარყოფითი შედეგი მოყვა ამას, კარგად ჩანს იქიდან, რომ, როდესაც ტრაპიზონის კონფერენციაზე (1918 წლის მარტი) საქართველომ არ ცნო ბრესტის ზავი, ამას თურქეთის მხრიდან მოყვა აგრესია და საქართველო იძულებული გახდა დათმობებზე წასულიყო. ვითარების ობიექტური და მეცნიერული შეფასება აუცილებლად მოითხოვს ღრმაწული გარემოების გათვალისწინებასაც. ბ. ჩაჯელიშვილის მოსაზრებიდან ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ 1918 წლის 4 ივნისის ხელშეკრულება და საქართველოს მთავრობა ადიმშინა.

ბ. ჩაჯელიშვილის მოსაზრებათა კულმინაციას წარმოადგენს ის „აღმოჩენა“, რომელიც გადმოცემული აქვს წერილის მხოლოდ რუსულ ვარიანტში: „აჭარის ავტონომიამ განსაკუთრებით დიდი როლი შეასრულა და ასრულებს რესპუბლიკის ეკონომიურსა და კულტურულ განვითარებაში, წარსულის გადმონაშთების საბოლოო აღმოფხვრაში, ქართველი ხალხის კონსოლიდაციაში. ამიტომაც ღრმად მცდარია აზრი და მითუმეტეს, მითუმეტეს აჭარის ავტონომიის გაუქმების“. მხოლოდ ასე! ამით დაუფარავად გაცხადებული წერილის ზოგიერთი მიზანი და დანიშნულება: რაღაც არ უნდა დაფდეს, გამართლებული იქნას აჭარის ავტონომიის არსებობა. ავტორი არავითარ დამოძახილზე არ მიდის და არავითარ შეღავათს არ იოხოვს, თუნდაც ისე სხვათაშორის, ამ ტენაზე ავტონომიის გაუქმების უმართებულობაზე რომ მიანიშნოს. მისი სიტყვებიდან, აჭარის ავტონომიის მარადიულობა უნდა ვიწმინთ, თუმც ქვეყნად არაფერია მარადიული! მაგრამ მთავარი მაინც ის აღმოჩნდა, რომლისც ღღეიდან ბ. ჩაჯელიშვილს ვეღარაფერ წაართმევს: თურმე, აჭარის ავტონომიამ ქართველი ხალხის კონსოლიდაცია მოახდინა. აქ კომენტარები ზრდილეს ზედმეტია!

თუ როგორ და რანაირად მოახდინა ქართველი ხალხის კონსოლიდაცია აჭარის ავტონომიამ, ამაზე ბ. ჩაჯელიშვილი არაფერს ამბობს. უნდა ვივარაუდოთ, რომ მან ან კონსოლიდაციის ცნების ნამდვილი შინაარსი არ იცის, ან კიდევ ამაე მკითხველს დეზინფორმაციას ეწევა. ან ლოგიკით ხალქართველობა არსებული ავტონომიური წარმონაქმნები დადებითი მოვლენა ყოფილა და უსაფუძვლოდ ვიხეთქვით ჯუღეს. ამიტომ ტაქტიკად გარკვეულ ქართველი ხალხი ამ ზაფხულს, როცა ჩვენ ალუდება ქვემო ქართლში კიდევ ერთი ავტონომიური წარმონაქმნის შექმნის მოთხოვნას. ბ. ჩაჯელიშვილს უნდა შევახსენოთ, რომ სხვისი ის ეოქნით, მაგრამ აჭარის ავტონომია ერთი მოდგმის ხალხის გაერთიანებას რომ წინ ეღობება, ამაზე ორი აზრი არ უნდა არსებობდეს, უნდა ვაღიაროთ, რომ არც თუ ისე იშვიათად, აჭარის მკვიდრთა მიმართ, უმართებულო დოკუმენტებზე ხელის მოწერა როგორც ჩვენში, ასე გარეთ, სწორედ აჭარის ავტონომიის გამხდარა.

როგორც ვნახეთ, ბ. ჩაჯელიშვილი თავის წერილში ვერ ასაბუთებს აჭარის ავტონომიის ვერც შექმნის და, მითუმეტეს, დღეს მისი არსებობის აუცილებლობას. ამ თქმა უნდა, აჭარის ავტონომიის შექმნის გასაბრალებლად ბ. ჩაჯელიშვილს ვერც შემდგი ნაბიჯები გამოდგება: მისი აღნიშვნით, აჭარის ავტონომიის შექმას ხალხი მიესალმა: „ასინი მოვლილიხოვნ მიტინგებსა და კრებებზე პირობას დებდნენ, რომ ბოლშევიკ დაიცავდნენ სოციალისტური რევოლუციის მოპაპარის“. ხუთე სტრიხონულად სჯერა მ. ჩაჯელიშვილს, რასაც ვ წერს. დღეს ხომ მაინც ვიცით, თუ რა ფასი ჰქონდა ამგვარ მიტინგებსა და კრებებს და რა სიტუაციებში ხდებოდა ამ „პირობის დადება“. რა არის ეს, თუ არა ცხელი სტერეოტიპებით მსჯელობა, რაც მის სხვა „მიეწერებთან“ ერთად მხოლოდ მეთხველის დეზინფორმაციისთვის უნდა იყოს გათვლილი წინააღმდეგ.

წერილის დასაწყისში აღენიშნეთ, რომ დღეს საქართველოს ძალიან უჭირს, აფხაზეთისა და ქვემო ქართლის კრიზისებს დაემატა დაბალთა შიდა ქართლი. ასეთი მძიმე სიტუაციის მიუხედავად, მთელი ქართველი ხალხი ერთიანი ძალისხმევით თითქმის შეუძლებელს კეთებს ბაქრიანების ჩაკვირდით მთიანი აჭარის მკვიდრთა თანამოძმეთ ჯაჭის სამხედრო სამსახურში. ამ დროს ყოველდ უსაფუძვლო მტაცეება ისმა, რომ აჭარის ავტონომიის როგორც შექმნა, ისე დღეს მისი არსებობა ეუცილებელიაო, მხოლოდ საქართველოს მტრებს თუ გაუწევს კეთილ სამსახურს. უდავოა, რომ ამგვარი დეზინფორმაციული და საქართველოს მთლიანობის წინააღმდეგ მიმართული პუბლიკაციები მკითხველს ვერაფერს შეშინებს. საერთო საქმეს კი დიდად ვეშველა.

P.S. 1989 წლის 24 ოქტომბერს „სოვეტსკაია აღჟარიაში“ გამოქვეყნდა მ. ჩაჯელიშვილის ახალი წერილი — „ხალხს ნებაი“, დეკემბერი: 1987 წლის 25 ოქტომბერი აჭარის პირველი კონსტიტუციის მიღების დღეა. წერილში ეწერია ბათუმის კორიანტელია დაყენებული. კრძილდ ის კოლოსალური წამპრატებისათვის მიუღწევია აჭარას 1921 წლიდან 1937 წლამდე. ასე მაგალითად, საერთო პროდუქციის მოცულობა აჭარაში 1937 წელს 1921 წელთან შედარებით 100-ჯერ გაზრდილა. ყველაფერი კი დაგვირგვინდა 1937 წლის 25 ოქტომბერს აჭარის ასსრ-ს პირველი კონსტიტუციის მიღებით, რომელიც შეესაბამებოდა სსრკ-სა და საქართველოს სსრ კონსტიტუციებს და „საბჭოთა ხალხი გახარებული იყო და ამაყობდა ამ გამარჯვებით“. ყველაფერი ეს „სანახარულო“ მოეკიებინა და „გამარჯვებები“ ყოფილა არც მეტი და არც ნაკლები ამ ათად სახსენებელ 37-ში.

საერთოდ კი წერილში მოტანილი ციფრების ამ კალაშვრიდან მხელია გაარკვიო სამოსლოდ, რის თქმა უნდოდა ავტორს და რა მიზანს ისახავდა ეს წერილი. მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ, რომ ეს ავტორის შფარებული მიზნის ამოცნობაც: ყოველნაირად გამართლებული იქნას აჭარის ავტონომიის არსებობა. რომ ბატონ ვან, „მადა ჰაშში მოგისო“, ბ. ჩაჯელიშვილს ამ ახალი პუბლიკაციითაც ნათლად დასტურდება.

ხულო-თბილისი.
ნოემბერი, 1989.

გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქციას,

ქ.ლის რაიონის კავშირგაბმულობის განყოფილებას ხანტრებატურად აქვსურ გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოს“. მაგალითად 1990 წლის 5 იანვრის და თებერვლის თვის პირველი ნომრები შემოვიდა სრულიად. 12 და 19 იანვარს დაკვეკლეს 150-160 ცალი, 27 იანვარს 70 ცალი. უკანასკნელი გვყავს ხელის მოწერი. გთხოვთ, აღმოგვიჩინოთ დახმარება, რათა სრულყოფილად შემოვიდეს კვანძში გამოწერილი გაზეთი.

კავშირგაბმულობის ხულოს რაიკვანძის უფროსი
თ. შანთაძე

ვაშვიობისთვის

წერილის პირველ ნაწილში საუბარია რუსული ენის სწავლების გაუმჯობესების აუცილებლობაზე. კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც ახლა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. საქმე ეხება უნივერსიტეტში ქართული ენის სწავლების ხარისხს, რაც უსათუოდ იწვევს მისი გაუმჯობესების სურვილს.

ორი სემესტრის განმავლობაში კვირაში ერთი ლექცია, სამწუხაროდ, ცოტაა. რუსულ განყოფილებაზე ძირითადად რუსულსაოლადმაიერებული ირიცხებიან. მათთვის მშობლიური ქართული ენის ცოდნის დონე კი, როგორც წესი დაბალია.

თსუ-ში ლექციები ქართულ ენაში სკოლის პროგრამასთან ერთად ქართველი კლასიკოსების 8-10 ლექსს მოიცავს. ეს ლექციები სტუდენტმა ზეპირად უნდა ჩაიბაროს გამოცდაზე. ერთგვარად იქმნება მოჯადოებული წრე. ვინც ეროვნულ სკოლას ამთავრებს, მას ასეთი ლექციები არაადეკვატის მასალად. რუსული სკოლის დამთავრების შემდეგ, ზოგი ხელაბლა სწავლობს ახდა იხსენებს უბადლოებულ ბიუნვებს. ეინც უნივერსიტეტში სწავლის დაწყებამდე კი იცის ქართული ენა, ვინ ვერ შეიღწია მის შესწავლის, რადგანაც უნივერსიტეტში არავინ დაიწყებს ანბანდან ენის სწავლებას.

ჩვენს ჯგუფში სწავლობდა ერთი სტუდენტი პირადან, რომელსაც აიძულებდნენ, დასწრებოდა ამ ლექციებს მიუხედავად იმისა, რომ მას ეს არ სურდა და ითხოვდა, ცალკე პედაგოგი დაენიშნათ მისთვის. წლის ბოლოს ის ვალდებული იყო სხვათა დონეზე ჩაებარებინა ეს გამოცდა. ლექტორმა ამ ჯგუფადაც არ მოისურვა მისი მომზადება და დაიწერა შესაბამისი ნიშნი. შესაძლოა, ასეთი შემთხვევა ჩვეულებრივი მოვლენა არაა, მაგრამ მას სამაოდ ხშირად აქვს ადგილი.

იქნებ, ქართული ენის შესასწავლად სტუდენტები გაეყანაწილოთ სუსტ და ძლეერ ჯგუფებში? მაგრამ ამას არაეინ იზამს, რადგან ჯგუფი მხოლოდ 10 კაცისგან შედგება. ჩვენ ხომ უცხო ენასაც კი ქართულ ჯგუფთან ერთად ვსწავლობთ. ლექციებს, რა თქმა უნდა, კითხულობენ ქართულად, ზოგჯერ ურთავენ რუსულ ფრაზებსაც).

ამ ბოლო დროს, მართალია, რაღაც ცვლილებები შეიმჩნევა. რესპუბლიკურმა გაზეთმა „მოლოდიოჟ გრუზიამ“ დაიწყო ქართული ენის გაკეთილების გამოქვეყნება, რომელიც მაკაცს უნივერსიტეტის სპეციალისტს. ეწევიან ავიტაციას, რომ ქართველმა მოსახლეობამ უპირატესობა მიანიჭოს შვილის ქართულ სკოლაში შეყვანას. პრაქტიკულად, ბევრ სასწრაფო დაწესებულებაში ქართული ენის გაკვეთილების მიმართ გაცილებით მეტ ყურადღებას იჩენენ. აღსაღნი, გაიზრდება ამ საგნის საუნივერსიტეტო საათების რაოდენობაც.

ფაქტები თავისთავად სასიხარულოა, მაგრამ რაოდენ შრომის გაწევა მოგვიხდება ჩვენ, დღევანდელ სტუდენტებს, ხვალინდელ ჟურნალისტებს, რომ ქართველი, რუსი, ნებისმიერი ხალხის ენა გაზეთის ფურცლებზე გამოჩნდეს უაზრო დამახინჯებების გარეშე, მთელი თავისი სიმდიდრით და სისპეტაკით.

გოგოლა რომანოვა
თბილისის უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის სტუდენტი (ჟურნალი „ჟურნალისტი“ 1989 წ. № 12)

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნეირილი საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრს სერგო ორჯონიკიძეს

პატივცემული მოქალაქე, ბატონო სერგო!

ამ ბოლო დროს თქვენ ძლიერ ბრძოლა თხოულობთ და მოითხოვთ, რომ თუ ვინმეს გაეგოს ასეთი ფაქტი, რომელიც მიწერის თითქოს საქართველოში ქართველი ბატონ-პატრონობა ახდილება, შეშფოთებინეთ და მყისვე მილეწყოთ ღონისძიება რადიკალური ზომებით. ხალხთან რომ საქართველოს და ქართველი ხალხის პოლიტიკური და ეკონომიური უფლებები ბატონდათ შეზღუდოდა, რომ საქართველოს წარმომეფი აქვს არამც თუ დამოუკიდებლობა, არამედ მინიმალური ხასიათისუფლებისა ავტონომიის უფლებები, რომ საქართველო უკანასკნელი არის რუსეთის კოლონია და სხვა ამგვარები, ეს უველაფერი ასეთი ძარღვიდან საკითხებია, რომ ამაზე ვდა და ლაპარაკი ჩვენს შორის ხომ ზედმეტი და უნაყოფოა, მე ამ შეშფოთებაში ვარ ამ შეხედულებაზე, რომ საქართველო რუსეთის კოლონიაა, მაგრამ ამ რუსეთის, რომელსაც კომუნისტური მთავრობა ყავს და ამდენ მოეთხოვება, რომ აწარმოოს შეთანხებით ლიბერალური ხასიათისო პოლიტიკა წვრილშან და ამეთ ნაკლებ მნიშვნელოვან საკითხებში, ძარღვიანი დაწუხებულობით ბატონ ერს თავის სახლში თუ 85-90% არა, 75% მაინც არა ყავს?

შრომის კომისარიატში — 64,5%, რათა? რისთვის? თუ 80-85% არა 75% მაინც რათ არ აქვთ ქართველებს?

სოც. უზრუნველ. კომისარიატი — 58%, რატომ? რისთვის? თუ 85-88% არა 75% მაინც არ მოეთხოვებათ ქართველებს?

სახალხო კომისარიატის საბოქმო — 68,5% რაზია საქმე? რისთვის თუ 90 არა 75% მაინც არ უნდა ყავდეს აქ მკვრიდეთ ერის?

იუსტიციის კომისარიატში 68%, რა მოხდა? უველა ავტონომიურ ოლქებს თავის იუსტიციია აქვს და საკუთარ საქართველოს რათ არა ყავს ამ უფლებაში თუ 90% არა 75% მაინც?

მიწათ-მოქმედების სახალ კომისარიატი — 78%. ისეთს, ავხატოს, აკარას, თავის კომისარიატებზე აქვს; ნუთუ საკუთარ საქართველოს კომისარიატში თუ 90% არა 75% მაინც არ უნდა ჯონდეს ოჯახის პატრონს?

პრუშკაკშირების სახალხო 40%. ეს ხომ ხულ საოცარია. რატომ ორმოცი და თუ მეტი არა 75% მაინც?

ფინანსთა კომისარიატი 64%. ამ ხათანადო ხარკომატეებში ავტონომიებს ხომ აქვთ, ამეკიდოს რომ არ ეყოს, რატომ აქ ქარველთა რიცხვი არ უნდა იყოვს ხულ ცოტა 75% მაინც?

**თქვენ არ მოგაყენი ცნობები ჩვენს ავტონომიური კომისარიატების, ფედერატიული ორგანოებისა და სხვა ზოგიერთ სინტერესო დაწესებულებათა შესახებ. მაგრამ ის თქვენთვის ხაუკეთესო ცოდნებიც კი, რომელიც თქვენ მოიკვანეთ რას დაღადებს? როგორც წესით მოგახსენეთ, ეს მოეკანილ ქართველ მოხახახურეთა უველა პროცენტები გადამტებულია, რადგან ხაანგარიშებია მხოლოდ თქვენ მიერ მოხხენებულ ხან თუ თავიუს ერთხენებულ (ქართველებზე, ხომხებზე და რუხებზე). ხოლო, მეორეს მხრით, ქართველ მოხახურობის 75% შემცირებულია, ვინაიდან მეტ წილად, ავტონომიების ხარკობები და მაშასადამე, ბეჭერი მცხოვრებნიც არ იკუთვნხებიან. მაგრამ უველაზეთ ამას რომ თავი დავანებოთო, ოქვენი ცოდნები ამის ცხადი კვიდენციაა, რომ რუხებზედაც

ღია გარათი სერგეი გარუზდინს

ამასაც მოვესწარით.. ახალფეხებისა და რასაუნებების მხრივ ჩვენი ეროვნული ღირსების განქიქება და მოწაბილ გაზრდილის ბუნებრივად მოვიხსენთ იმის გათვალისწინებით, რომ რუსული მოვიხსენიებ მხოლოდ ერთხელ და თავდაუმალვად. არ ცდილობს შენიღბვას, ისადგან ზედმეტ ბარგად მიაჩნია ნიღაბი, არ მალავს წრიგადასულ ამბიციებს და ღია მოგაშიებით ზრახვებს.

მოწუწნილ ცაზე ზეხის გავარდნად თქვენი, უფრანცო „ღერუნა ნაროდნაია"(!) მთავარი რედაქტორის გამოსდომა მოვიხენეთ, ლენინური „პრავდის" 24 თებერვლის ნომერში რომ განაბორციელეთ. „ეძსტრემიზმს — ბრა!" — ამ სათაურით გამოქვეყნებულ წერილში, ცრუძოდ, ბი ერთიერთ ადგილში „ბრწყინვალედ" მოხატრებეთ ქართველი ერის, იხედაც გულდასკოლილა და მწუხარის, ემოციებზე გადაცემა!.. რა გვრგალთან შეგარჩენეთ თქვენცა და გაზეთის რედაქციასაც ოპტიმალური თარიღი — დამოუკიდებელი საქართველოს „გაწოლების" 69-ე წლისთავთან!..

თქვენ რომ გამოსწორებული გეგონეთ, არაფერი გვშველებია და ისაა.. თორე ჩვენზე ყოფილ ნათქვამი — შეიარე კედელს ცეროვით!.. კიდევ უკეთესი — მალის თავზე სახარებას კითხულობენ!.. თორემ ეკლერიები განკუთნილ ადგილებში ბიერ დაბუდებენ კი არა, ის ახალგაზრდა ლიდერები სხვადახვა ხაზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ორგანიზაციის წარმომადგენლები გახლავან. მეორეც, როგორც კი საქართველოში სიტყვა „ეკსპანსიას" ახსენებენ, ოქვე გაიხმის ზედაპირთავი „სოვეტკაია", რაც „რუსკაიასავით" მნიშვნელოვნად განსხვავდება, მაგრამ, თუკი პირადად თქვენთვის ეს ორივე ცნება ადეკვატურია (არადა, გვეჩვენება, ასეა!), ჩვენ უარს ვერ ვიტყვით მის ხმარებაზე.

მხოლოდ ვთარებია სიტყვა „ოკუპანტებთანაც". არაფორმალები (და, მათთან ერთად, მთელი ხალხი) აქეცნებენ ამა რუხი ხალხის მიერ ოკუპირებულ ხაჯრიელზე, არამედ ხაბჭოთა ხაოკუპაციო ჯარების მიერ ძალით დაკარობილად და, ხაბოლოდ, ანექსირებულ ჩვენს მამულზე, რაც სულაც არაა ერთი და იგივე!.. ახეთ ფორმულირებას, ხბვათა შორის, ბატონ ეკატერინე ანაბტოლიას ვაკუხის ხბოთა კავშირის გბირი ითქმის გვყავს, თითქოს ზემოთ ხახსენები გაიფერება „ლეგიონ" მოენავეხთან!.. იქნებ ამას ვკუქვერით, რომ... ამპრძა!..

თქვენი ხაქართველოს წაკოხების შემდეგ ხაგანგებოდ შეგიარეთ თბილისის ხაჯარო ბიბლიოთეკაში და ჯემოჩნდა! ქართველად თქვენ ეხეთი მოზრდილი ნაწილი გამოციცმული. ჩვენ კი ვიფიქრეთ, სულო ცოდვილო, ვაითუ, ქართველმა მწერლობამ და გამომცემლობამ მომგრა რუს მწერალს ყურადღება დაკლულ და ამიტომაც დაბოღმეთ. გეკადრებათ!.. 6 წელზე ხაჯრო ტირაჟი 77 000-ია!.. ახიც დამფიქრებელია, ახეთი გაფაციცებით რატომ ითარგმნა და გამოიცა თქვენი ხაუკეთო მხატვრული დონის წიგნები? მაშინ, როდესაც იმავე ქართველი მოღვაწეობენ ახეთი შესანიშნავი რუხი მწერლები, როგორებიც იყვნენ და არიან: ი. ტრიფონოვი, ვ. ნეკრასოვი, ო. ხბრაშვილ, ვ. ხიცოვ, ს. ხალიგინი, ა. სოლჟენიცინი და ვ. აჯხონოვი (ხანამ ამერიკაში გავაქეცვით) და სხვა?

განა ხაიდუმლო არაა, რომ ქართველი მკითხველის წიგნის თარიღზე ი თქვენი წიგნი განხიგნულებეს და ერთი წიგნიც არ გვკონდეს წამლიდ ჩვენი ერის ახეთი გულშემატკივარი რუხი მწერლისა (თანაც, როგორი მწერლისა!); როგორიც არის ბორის ვახილიკი?!

ერი-ერთი თქვენი წიგნის ხიტყვაობაში (ხ. ბარუხდენი. „ლექსები", „მერანი", 1978 წ. დიდებით ცნობილ ჩვენი ხამშობლო (ამქვეყ, მიხვედით, ხსრ-ის რომ არ ვგულისხმობთ). ხაჯგაბოლოდ ბრძანებთ: „იმდენად წარმგაია ხაქართველო, რამდენჯერაც უნდა ნახო, კვლავ ე კვლავ გიჩნდება მისი ხიდვის ხურვილი"...

დღეის ამას ი ითხ ხაქართველოსაც უნდა დაეეკითხოთ: რამდენად მძაფრი ხურვილი აღძრია თქვენი ხსრსახით ხიდვისა?..

ახეა, ხერგეი ალექხეიჩ, ჩვენმა ერმა სიყვარულით საყვარულის წილ იცის და სიძულვილით სიძულვილის წილ!!

ანა კალანდაძე, ბრიგიტ აბაშიძე, ბაბუა ამირეჯიბი, ზეინაბ ბაჯიბეილი, ბიზო ზარნაძე, ავთანდ კალანდია, ბაბუშკი ლოტბეიშვილი, ჭემალ მახვაშიანი, ნესტან ნიმფიდაძე, ბუხუა შანკობაძე, თამაზ ჩიქოვანი, ნოდარ ჭუმბურიძირი, ელიზბარ ჯაველიძე.

თბილისი, 1990 წლის 2 მარტი

„ქალბატონი ნინო რომ არა..."

ხშირად მიფიქრია რატომაა, რომ გალაკტიონზე შექმნილ ლიტერატურაში არსად იყო ასახული სიცოცხლის ბოლო წლების ოჯახური ცხოვრება. იყო კითილი, შეილშეილებზე მზრუნველი ბაბუა. მიეკერპა, რატომ პოეტიან იხსენებდა ქალბატონ ნინოს, მის ერთგულ მეუღლეს, წლების განმავლობაში მის გვერდით მდგომ პიროვნებას.

ერთხელ, წყნეთში, ეკალაქზე, ვეებერთელ ქალბატონ ინოს, მომთხვიან და მცირე ხაუბრის შემდეგ ერთ კითხვა შეეკარე — ქალბატონო ნინო, როტომაა რომ არსად არ ეწერება თქვენს შესახებ? „მე ისეთ ოჯახში აღვიზარდე, სადაც ყველაზე მთავარი ერთგული გრძნობები იდგა. მამაჩემმა, დეკანოზმა სიმის კეთილგანმეიზღრძა, ისე არ გამებერებინა ჩემი ცხოვრება, რომ ეროსთვის ოთხი ქალი არ გამეკეთებინა. მე მგონი, ქალბატონს რომ გაეგონათ ეედები მისი ცხოვრების ამბე ბი წერშეში, ამით ნაწილობრივ მაინც შეკასრულა მამის ანდერძი. ჩემთვის კი მთავარი კი და სხვა არაფერი მიიტკეპესებს",— მიპასუხა ქალბატონმა ნინომ და მაყრძობინა, რომ ამ თემაზე საუბარი მას არ სურდა.

სამწლიად გელდაწეეტილი გამოშეიხედით. მაგრამ ამავე დროს ქალბატონი ნინო, ისე, ვორც გალაკტიონს, მეეღლეს, აეტორიტეტი ჩვენს თვალში კიდევ უფრო გაეზარდა.

ფონი საქართველოს მიმართ მორგი პილატეტური ავანტიურისა ვიყო!

ჯერ იყო და, საბჭოების პირველ ეროლობაზე ანატოლ ლუნაჩარსკი „გაგვიბარა გული" — ყოველ თათრების გარდა, თურმე შენზეიბის პრობლემაც დაგბონ.. ეს, რა თქმა უნდა, ჰპყრის უფლებაა, რადგან, თუ თურმე, მუხი რომ გოლიათ და, პირიქით, თუ მოსლ, თურმე ხადან იქნება?! ამ პოლემიკაზე მახვილი დასმული. მით უმეტეს, რუსმა ხალხმა თავდაც მშვენივად ეწვნია ამ პილატეტის ავ-კარგის..

ამჯერის დახასრულს კი ახეთი გულღრძო სიტყვები დაგიფიქნიათ, ხერგეი ალექხეიჩ, ჩვენი ერის განხაკუთებულად, თვით რახპუტინსაც რომ შეერიებოდა!.. „რა არის ეს, გონების დაბნეულის თუ ახტორიული გულმავიწყობა?!" არც მეტი, არც ნაკლები, ახე „ჩეხოვზე" ხვამი კითხვას ხალხთა მეგობრობის მომფიქრალი მწერალი და წარმხეა არ იხრობ!.. ისეც და ისეც ბრაკვალიფიკაციით და თქვენს რედაქტორსაც!.. ერთი ხომ „ხალხთა მეგობრობას" რედაქტორობთ, მეორე კი — „ხიმართლეს"!..

გონებადაბნეულებით ვეღაც, მიმხვდარი მიხვდება მაგრამ რაი ენერგიაზეზე ხიტყვიერ, რაი გვაკვეთილთან იხეთ, ბ-ნო ბარუზდინ?! უცხოს ეგონება, თითქოს წამზე მოგეხსენებით და ვეშაპის ხახიდან გუდნე ტატეტიკით ამოგაკუვანეო, ჩვენ კი, უმადურებს, დაკვეწენია ეს!.. ან იქნებ იმას გკაკვიერთ, რომ 1921 წლის ივნისის ანალოგიით) ქართველ თავი იმახთავის, რომ რამენაირად ხაკთარი მთავრობას კლანებისაკენ ვეხხენთ?! შესაძლოა, იმახაც, ვითომც დღე ხამხეულო ომში ქართველები „ნაკრძალში" ყაკადით დამალულ ტანლინსა და ხერას და შიხნიპა ირიხ მწვადებს „წინააღმდეგ" ვაყოლებდით?! რომ შეიდასი ათახი ქართველიდან 350 000 ფაშისტებთან შერკინებისას კი არ დახოცილან, არამედ ჭკლატაში მოყვნენ და ახფიშინით განუტევეს სულის!.. რომ მთელს ხაბჭოეთში ბეხოა კაუზის გმირი ითქმას გვყავს, თითქოს ხამხეულოს გმირი ნოხიძე?!.. იქნებ იმას გკუქვერით, რომ... ამპრძა!..

თქვენი ხაქართველოს ხწავლა ხწარმოეხს ქართულ ენაზე. ერთეულ უმცირესობათა წეოლებში კი, თანაბაზი მოხეებოლა ხერვილისა, ან ხახელმწიფო ენაზე, ანდა ცოცხალ ხამშობლო ენაზე. ბოლო ხახელმწიფო ენას, როგორც ხაკანს, ყველა შეოლებში ეღმიხა ერთი უბინაველესი ბიჭიდგილი.

ახეთია ხაერთოდ ხრულიად ელემენტარული და ნათელი პირობა, ამ მინიმალური ნაციონალიხტიციხა, რომელიც ამდენი ხიტყვა და ხაკი-ბუკი ობარეგი. და ამდენი ხაუკუნის ხაჯი და ლარი ხჯარია ამ ხაჭიქ, რომ ამდენი წლების განმავლობაში ოზოეება, ოწერება და კიდეც ხელოვნურათ ორთოდებს ხრულიად მარტივი ხაკმე. თუ ვიღეთ გულის, ეს ხაკმე ეს მხოლოდ ახე უნდა გადაეჭრეს, ყოველ ხხვა გზას არა ნაციონალისტიცია მოაკვს შეეჭახი, ხრამდე მახი ხაფრანგხეთი რომ.

აი, ის რამდენიმე წერილხახე ფაქტი და ამხავი (და არა ხუხე-ფრენობის, კოლონიების, ხახელმწიფოებრივ-ავტონომიების და ხხვ.) რომელთა მხატვის შეტყობინებაც მოვიხენიეთ დახიეზით. მეც ვახოლიდ ამ ფაქტებზე შეეხახე ეს მოთხოვნა და ამ-ვად, ამ ხაკმეზე მეამბის რომლი გამოვდივარ. თანაც მახხენებდა ქართული ანდაზა „არამკითხე მეამბიკეტი და მიგიტეტი და მიგდეო", მაგრამ რადგან ხაკმიანად მიმიტეტელი და მიგიტებული გახლავართ, ამ არამკითხე მეამბოხას მაინც გავეწევ და ქართველი ხალხის ელემენტარულ უფლებებზე ზოგ შემხლაღვ ფაქტებს შეეხახე მეც გავეფიღ ამ ცნობას. იმედით ახეთი რამ არ გაგანაწყენებთ.

P.S. გაზეთიდან გავიგე, რომ თქვენ ერთი ძლეეჩი კრება ხაქმე გითათვიათ: „ხიზარახხობის" და ხხვა ამგვარი მოხაზრებით, რუხეთის ტრიხტების წარმომადგენლებთან ეეხმეტ ბარგა-ბარხიხას, (რომელნიც მავხენებენ ხაქმეზე ხამხეულოში) გამო მხოლოდ ხაქმეს ახუქვებენ!) ლეკვდიციას უხირებთ. ეჭვიც თქვენ ყურადღებას ერთ ანალოგიურ ხაქმეს: მეცად ამქორებს რუხულ წიგნის ხაქმეს ჩ. ხ. ფ. ხ. რ-ის „გოხიზდატს" ხაეედოლარი გაეყოფილებეს და მაგხინეე ხაქართველოში. თამამად შეიძლებოდა, ისე, როგორც მანუფაქტურახა და ლურჩქნის ხაქმის, რუხული წიგნის წარმოებას რუხეთში წარიბრძოლა ხიდო ხაინ ბაკალები ხაქართველოს ხათანადო ორგანოებს მიეწერა, აქ პირდაპირ დაეუღი ოქნება „ხიზარხიხრატს" ინტერესები და კალეუდიაცია ხიხხიდებეა.

ამხთანავე ხიმართლე მოითხოეს თქვას, რომ ჩვენც ვხაკრავთ ხანდახან რუხებს, მაგალითად, თქვენ გაგონილი გექნებათ, რომ მოხკოეს ხუბრობით ხაქართველოს მეოთხე ქალაქს უწოდებენენ, ვინაიდან ამ წლების განმავლობაში თურმე იქ დაახლოებით 20 ათახ ქართველს მოეურია თავი. მართალია, ქართველთა ამგვარი შემოხეა ეერ-ერთობით მაინც და მაინც ხაინტერხანო არ წარმოადგენს ვინაიდან დიდი რუხეთის დიდი ხაკაბატის ქართულმა ეეხაკრამა არც ისე ადვილი ხაქმეა, მაგრამ მაინც უხამართლობაა ჩვენის მხრით. ამიტომ ის კარგი იქნებოდა ინტერნაციონალიხმების და ხხვა ამისთანა ხაღი გრძნობებისათვის შექმნილიყო ისეთი პირობები, რომ რუხეთიდან ქართველთა მიერ გამოქვეხილ რუხობას დაუბრუნებოდეს თავიანთი ადგილები და ახპარეზი თავიანთ ქეეყანაში. ბოლო რომ ბოლომდი არიან ჩვენ თანამემამულეთა მიერ მოხკოეა და რუხეთის ხხვა ადგილებში შევიწროებულები და დევნილი რუხები ეს მარტო იმითეც მტკიცდება, რომ თანაბმად ხაკართველოს ოფიციალურ ხტატისტიკისა, რაც ხამოდე წლის განმავლობაში რამოდენიმე ათი ათახი რუხი იძულებით შეიეზნა ხატ-ბაკართველოს ხატარა ხაკაბატო ფილიალს გადახვეწილიყო.

ლეო რუხაძე

ოუსეთი.

ხუხუალი ეკლა. გეკა.

ხაგანგებო ბანაკის ხაკოლმბელი.

10 მაისი 1924 წელი

ლევან ღუდუშაური

ნათელი ლანდი

ლევან ღუდუშაური ქართველი თავადი იყო, ლევან ბარონი კი — ბოქაული. ერთიც პოლკოვნიკი იყო და პოეტიც. ორივეში ბაღდადი-ზანთას ჰქონდა ფიცი მიცემული და არცა ტატებდნენ. ფიცი ფიცი იყო, თუნდაც სხვანი ამბრძოს ხასპასუანში და სანამ ტახტი იყო, მოვალეები გრძნობდნენ თავს უკან არ დეზიათ.

პირველი მხოლით ომი ერთად გაიარეს. ჯარშიც ერთად იყვნენ და ლხინშიც. პოლკოვნად სომეხი კი იყო, მაგრამ თბილისში დასპილენძილი და გაზრდილი და ქართველ. რაც დაგიმალოთ, ამ თავის ქართველ მეგობარზე უარესად ხულაც არ დაპატიჟებდა. სად არ ატარა ომში ეს ორი ოფიცერი, რომელ ქვეყნის მიწა აღარ აატკეპნეს, სანამ ერი შვებინარ დღეს (შვედინარის პირობითად ვამბობ), ომით დაღლილმა, მწყურვალმა და დაშრეშილმა სალხმა ვერიში არ მიიტანა ზამთრის სასახლეზე. ხასპელ ზამორის კი იყო, მაგრამ ისე თბილად მიიღო ის ხალხი, თვითონაც რომ არ მოელოდნენ ნამდვილად.

ას და როგორ ქნებოდა მერე, ძნელ განსაკუთრებული იყო, მაგრამ ჩვენი მეგობარი ოფიცრები ომის კი ადვილად მიხვდნენ, მაოდა თბილად რომ არ მიიღებდნენ ის. მიხვდნენ და ხამშილისაკენ დაიძრნენ.

გზა არც ისე იოლი იყო. ხიდებურს ხიდგური ცვლიდა და ყოველ ქალაქში იხევე განსხვავებული ხელისფიცები, როგორც თავად ეს ქალაქები განსხვავებულნენ ერთმანეთისგან. აქ-კე სრილეც იხმიდა, ტყვიამფრქვევის კაკანეც და ოფიცრების ხმაც. ზოგი იმიდან ბრუნდებოდა, ზოგი ახლა იწყებდა ომსა და ომიანის ტრიალს. თბილისიდან ხასპელ მართლაც გაუკვირდათ. ჩილწევთ კი ხაიდნენ, მაგრამ ვაი ამ ჩასულს — პირახაბაზა და ხაცმელობაზე ალარც თავდიდის ეხუთიოდათ და ალარც იფიცობდა. ამ ხაკმისეც პირველ ახანის მაიშუ-ტრის და გალამაზდნენ — ხუთთან ხაიცეს ეს გალამაზება. ღამით რახტორიან „ორანგე-ზი" იქეიფეს. ძველებურად მოულხინეს. არც ცეკვა დაილეს და არც ხიმღერა. გათენებას ალარაფერი აკლდა, მაგდებახთან რომ ჩაებრძა ორიოდნ...

ზეორე დღეს პოლკოვნიკმა ლევან ბარონ-ზე თბილისელი ნათესავები მოხახსენდა. მერე მხკაცთან ერთად თბილისის ეკლესიის, დიდლიქში, მაგრამ კბაკოფელმა, თბილხი დატოვა. ხალე შეუხვდათ, — გააბრაზა ოფიშერებს ხასპელ ის გულში ჩაეკრა. მხოლოდ ახლა, განშორებას ხასპ ატანებს, რომ უკვე მოეხერხათ ერთმანეთის შეუვარება, ძმახვად შეუვარებია...

თბილხში არ იყო ხიშვიდე. იყო მატარებლი და მოქოფები, ლიხენები და რუკოფილები იმ ხელ, ვინც ომის ხიხარულით მიეგებებოდნენ. ერთ ხელ, ოფიცრებ ხახლებში, ხელ ხალხურ ერთობას თაკმცოხრე, ერთ ხელ, ოფიცრებ ხახლებში, ხელ ხალხურ ერთობას თაკმცოხრე, ერთ ხელ, ოფიცრებ ხახლებში, ხელ ხალხურ ერთობას თაკმცოხრე, — დეკაქტელი ნი მაცოსა გაბაზრებ, ვეზანდან პირდაპირ მიეფლეთი ვალმოვეცხო.

ამ ხალხმიეე გაჰყვა თბილისის მატარებელს. ნაიღრეე იყო ხმალ ხიგება და გზა-ზედ ბიხელ, ჩიხთიხება ახარებდნენ.

მთავრობის წევრი, ლევან ოფიშერიც რიგ ელაპარაკა, ზეხტად ახეთ ოქო, გა-ზეთებში რომ ხატყდნენ, — ჯიხით ხელში და ეკრიპული ცილნაწერით თავზე. ბევრი არც ეწაპარაკა — რავა უკირს ხამშობლო, ქე ხელ, ე. ზენ რო კიდო ქირიები ხამშობლის, ფაქტიათ.

ხოფელში დაბრუნების დრო ალარც მახცეს. გერეთ ფაქტნიშელის კაპალერიაში ჩარიცხეს და ხოფიშერეთან ერიგების წვრთნის ახე შეუდგილ, კარგახს ვერაფერი შეატყობინა დეკამბერ. მიხეცი ქალი ეკ ხიყვარულობდა, ახა, რა იქნებოდა, ყოველდღე ახალი და თან ცუდი ამბები რომ მოხქონდეთ ალტატრებს.

ხელ ცოტა ხანში, ბრძოლაც დაიწყო და მოქნაზაღვდების ჯარი ჩვენკენ დაიძრა. ჩვენებაც არ დუპრეთით გულზე ხელი.

ზოგი ხვრიობდა, ხიმბებს შეახა თბილხი-ხი აქვთო, ზოგი ამაზე იცინოდა, ჩვენმა პარტიზანებმა ოქვე, თავის ხახახლეში, ერთი ოფიშერი გამოუყვიათ... ზოგი, უბრალოდ, გაიგებენით იყო, ამას რას მოეხერხოთო. მოკლედ, ეს იყო თუ ახე, დღიხით ახიხრდნენ, აქედანაც და ალეკანაც. ახინნე უტევდნენ და ეხვნენ. ქვეშეზნის გრუხენი ერთი ხოფლიდან მეორეში გადაინაცვლებდა ხოლმე და ხან ერთი მხარე იხვევდა უკან, ხან მეორე. ეს დღეიდან. ხალამოხით ოფიცრები (ალბათ, ჯარისკაცებიც) დახეხთათვალიერნენ შეძლებისდაგვარად და ან შკაბნი, ან რომელიმე მახპინძელთან, ან ხულაც რომელიმე დუქანში იკრიბებოდნენ და ხვიდიან ხიმღერა. დიმბრრიოდან ყველანი მიხვდნენ, რა უნდა ექნათ. ლევან ოდიშელიძეც დატოვა შკაბი და თანაც დიდი ხიხარულით— ხიმეხ ოფიცრებს შორის, თავისი ძველი შეგობარი ლევან ჩიქოვანი ილხინებდა.

ხოფელში ხამხედრო კავალერიაში ჩარიცხულ ოდიშელიძეს, გაცილებით ადრე დაბრუნებულს, ხიხარულით მიეგებნენ ხოფლის ხახლის ხიხარულით მიეგებნენ ხოფლის ხახლის ხიხარულით მიეგებნენ ხოფლის ხახლის

აკაკი წერეთლის მემორიალური დაფის შესახებ

ახლოვდება დიდი ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის აკაკი წერეთლის დაბადების 150 წლისთავი. ამასთან დაკავშირებით ჩვენი პრესის ფურცლებზე ბევრი ვიმსჯელეთ ამ თარიღისადმი მიძღვნილი ზეიმების, გამოქვეყნდა, ვფიქრობ, თბილისის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს ადმინისტრაციის გადაწყვეტილება, რომ დაიდგმება დიდი მწერლის ძეგლი თბილისში — აკაკი წერეთლის პრისპექტის და ტრამვაის ჭიშის კუთხის სკვერში (ვაზ. „თბილისი“, 1989 წ. 3 აგვისტო). ის ყველაფერი ძალიან კარგია, მაგრამ ისიც უნდა თქვას, რომ დღესდღეობით ვერანდ შეიხედავთ აკაკი წერეთლის თბილისში გატარებული წლების ადმნშნელ მემორიალურ დაფას.

ცნობილია, რომ აკაკი წერეთლის თბილისში თავისი საკუთარი სახლი არ ჰქონდა. იგი დიდხანს ქირაობდა ხან ერთ, ხან მეორე სახლში ჩამოსულებს ჩერდებოდა ხან სახტანორიაზე, ხან თავის მეგობარ-ნათესავებთან. ეს ცხადია, რომ ბევრი სახტანორი, რომელშიც პოეტი ჩერდებოდა, დანგრა და აღარ არსებობს, ანდა ჭალების ჭიშებისა და სახტანორის რეკონსტრუქციის გამო ამ შენობებმა დღეს სხვა იერი მიიღო.

თუ გადავხედავთ რუხი კლასიკოსი მწერლების ცხოვრების აღმნიშვნელ მემორიალურ ადგილებს, ნათლად დავინახავთ, რა დიდი ბედნიერი არის დადგენილი ამა თუ იმ მწერლის საცხოვრებელი ადგილის მისამართი. მოხსენიებული ნაგებობები ბინების სახით მაჩვენებელია ყველანაირი, ადნიშნულია ხასიათები, ოთახები, და რა თქმა უნდა, ისიც, თუ რამდენი წლით ცხოვრობდა ამ სახლში მწერალი. მრავალად არის რუხეთში გამოცემული ისეთი სახის ლიტერატურები, როგორიცაა „მოსკოვი პუშკინის ცხოვრება-შემოქმედებაში“, „ლერმონტოვის მოსკოვი“, „ჩეხოვის ადგილები მოსკოვში“, „მაიაკოვსკი რევოლუციურ ქალაქში“, „ესენინური პოეტა „კონგრესი“ მიხედვით“ და ა. შ. მოცემულია, ვფიქრობ, სჭირდა, სადაც ნაჩვენებია მწერლის საცხოვრებელი სახლის ისტორიული და თანამედროვე მისამართი, სახლის ახლანდელი მდგომარეობა. აღნიშნულია წლები, როდის დაინახა შენობა, გადაკეთდა ან დაშენდა ანა თუ იმ სახლზე ახალი სარიელი და ა. შ.

ბინებში მდიდარია ლიტერატურული ადგილებიდან, ქართველი მწერლების სახლების გვერდით შეიძლებინა რუს, ხოლო ევროპელი მწერლების, რომელთა მემორიალური დაფები გატარებულია იმ შენობებზე, სადაც მათ თუნდაც ხანმოკლე დროის მონაკვეთში უცხოეთით ან უმოდაწეთით. ესენია: ა. ანტონოვსკაია, ვ. გორკი — (ორი მემორიალური დაფა — გორკის და კლ. ცეტკინის ქუჩებზე), ს. ესენინი, ელ. მაიაკოვსკი, ა. პუშკინი, ლ. ტოლსტოი; სომეხი მწერლები: ა. აკოპიანი, გ. სუნდუკიანი, ო. თუმანიანი; აზერბაიჯანელი მწერალი ჯ. ჯ. ჯაბადოვი; ლიტველი — ა. ვიწოლიუსი და სხვ. რაოდენ საწყენია, რომ ჩვენ ვერ მივხედეთ ამდენ ხანს თბილისში აკაკი წერეთლის სახლს.

აკაკი წერეთლის ცნობილ ბიოგრაფიას, ალრიცხეთ თვით მის თანამდროვეს მწერლებსა და ლიტერატორებს თავიანთ ნაშრომებსა თუ მემუარებში მოხსენიებული აქვთ აკაკის ზოგიერთი საცხოვრებელი ადგილი თბილისში. თით ოლ სახლია თავის მეხსიერებაში ჩერილი ჰაპერელი ოჯახი, სადაც აკაკიმ ხანგრძლივი ხანა დაჰყო, იყო ლაზა ცულანიძე) ბიჭვინთა-მარკანდაშვილი, ხოლოდნ ჭავჭავაძის ქალიშვილი, ვა მარჩანიშვილის ქვრივის ოჯახი, მაშინდელი გოლოვინის (ახ. რუსთაველის პროსპექტზე), მარიამ ბანოვის სახლში. იქ, სადაც ახლა რუსთაველის გამზირთან გრიბოედოვის ქუჩის დასაწყისია. დიახ-ბოლოს ქვეში შეილი შეავდა, ერთი მათგანი კოტე, შემდგომში გახდა ქართული სცენის სახელოვანი და უნივერიები რეჟისორი... ელისაბედ მარჯანიშვილის ოჯახში აკაკის ერთი საუკეთესო ოთახი ხალუშენდა. ეს ოთახი „ცისფერ ოთახად“ იწოდებოდა და შიგ მარილა ოთახ ცისფერი იყო უველაფერი... ეტყობა პოეტის სიმპათია ყოფილა ეს ფერი“ (ო. სახოკია — „ჩემი ხალუნის ადამიანები“, გამ-ბა „საბჭ. საქ-ლო“, 1954 წ. გვ. 24).

თბილისში აკაკი წერეთლის შემდეგ საცხოვრებელ მისამართს გვიწვდის დ. ფალავა (ჟურ. „ნაკადული“, 1986 წ. №7). ის სახლი მდებარეობდა ყოფ. ალექსანდრეს ბაღის პირდაპირ ქაშვეთის ქუჩაზე. ეს იყო მწერლის ახლო მეგობრის სოსო (ოსიბ) მერკვილაძის ოჯახი, სადაც იგი ხანგრძლივად ცხოვრობდა. მისთვის გამოყოფილი ჰქონდათ ოთახი ე. წ. „აკაკის ოთახი“. „... აკაკი გვიან ღამდებოდა. გაღვიძების შემდეგ უხათოდ წერდა. საერთოდ აკაკის წერა დილით უყვარდა... წერის შემდეგ ძალიან უყვარდა ნაწერების ხმამაღლა წაკითხვა. ხშირად გამოიკვლევ და წაკვეთებაც ხოლმე...“

ასევე, აკაკი წერეთლის თბილისში ცხოვრების ერთ-ერთი ეპიზოდი აღწერილი აქვს ზაქარია ჭიჭინაძეს წერილში „პოეზიება აკაკის ცხოვრებიდან“ (გაზ. „ხალხის სიტყვა“, 1915 წ. №23): „აკაკი გადავიდა 1878 წელს. ამავე დროს აკაკის მეუღლე თბილისში ჩამოვიდა. აკაკიმ სახლი თბილისათვის ორბინიანი ქუჩაში („ორბელიანების უბანი“) დაიქირავა შვიდი ოთახი... აკაკი მეუღლის წასვლის დღესვე ერთ ოთახში დაბინავდა...“ და კიდევ ერთი მისაბრძანი: „1887 წ. აკაკი ორუთიდან ჩამოსული მეუღლეთურ ცხოვრობს თბილისში, სახახლის ქუჩაზე, ბარაქიშვილის სახლში, სადაც ამ დროს ბინადრობდნენ აგრეთვე ვანო მაჩაბელი და არტურ ლაისტი“. (ლ. ასათიანი — „ცხოვრება აკაკი წერეთლისა“ — თბ. „სახ. გამ-ბა“, 1953 წ. გვ. 358).

ბ. ტუმანიშვილს წერნში „ლიტერატურული თბილისი“ (რუსულ ენაზე, გამ-ბა „სახ. საქ-ლო“, 1958 წ.) დასახელებულ აკაკის წერეთლის ქ. №16. (ახ. გალაკტიონ ტაბიძის ქ.) შენობა დანგრიან.

1907 წ. 7 სექტემბერს იღი ჯვაკავაძის დაკრძალვას დღეს აკაკი წერეთელი სახლობს ქუჩაზე (ახ. რუსთაველის გამზ.) მეზობელ სახტანორი „კავკაზში“ იყო გაჩერებული. მძიმედ ავადმყო აქვს აღწერილი ილიას დაკრძალვა და აკაკის გამოსვლა მასთან. ს. ფირუზალაგა თავის „მოგონებათა ფურცლებში“ (გამ-ბა „სახბ. საქ-ლო“, 1988 წ. გვ. 78) წერს: „ყოფილ სახაზოს ქუჩაზე, წ. ქ. გ-ხაზოგადოების სადგომის წინ ცხედარს მოეგება ა. ფირცოლა. მან წერილი დაწერა ილიას გარდაცვალების გამო და ლენინე უძღვნა. ახლა ავადმყოფი იყო, მძიმეზე მეგობრები უფრნენ და მილიული ხმით მომართა თანატოლ და თანამებრძოლს...“ ან კიდევ 1915 წ. №8 გაზ. „ალეთი“: „... ილიასთან გამოსამშვიდობებლად სახტანორი „კავკაზიდან“ ხელით ჩამოიყვანეს ავადმყოფი აკაკი...“

1908 წ. თავის სამწერლო მოღვაწეობის 50 წლისთავის დღეებში აკაკი წუნდის ქუჩაზე ცხოვრობდა ე. ა. შ.

ჩვენ, ბუნებრივია, სრულყოფილად ვერ აღვწუსხავთ აკაკი წერეთლის თბილისში გატარებული ცხოვრების წლებს და ვერც უველა ადგილსამყოფელს დავასახელებთ, სადაც იგი ცხოვრობდა. ქრონოლოგიური მეტ-ნაკლები სიზუსტით ეს თარიღები (სახცხოვრებელი ადგილების მითითებით) ასეთია:

1. 1882 წ. სახტანორი „ოვერი“ — ელისაბედის ქ. (ახ. კლ. ცეტკინის და რიყის ქუჩის კუთხე).
2. 1886-1887 წ.წ. სახტანორი „პარიზი“ — სახბის მოედანი. (ადგილის ახლანდელ სახელწოდებას ვერ მივაკვლიეთ).
3. 1887 წ. სახაზოს ქ. №5 „ბარაქიშვილის ნომრები“ — ახ. რუსთაველის გამზირი.
4. 1897 წ. კახეთში მოგზაურობიდან დაბრუნებული აკაკი ცხოვრობს მატერიალურ ქუჩაზე №2 (ახ. გ. ქუჩიშვილის ქ.) მსახიობ ვა სოფოკლე-ახმეთის ბინაში.
5. 900-იანი წლების დასაწყისში აკაკი წერეთელი მიეწერილ ჭაშვეთის ქუჩაზე ი. მერკვილაძის ოჯახში.
6. 1907 წ. სახტანორი „კავკაზი“ (ახ. რუსთაველის გამზ.).
7. 1908 წლის დეკემბერში მისი სალატერატურო და საზოგადო მოღვაწეობის 50-ად წლისად დაკვეშირებით იგი ცხოვრობდა კავკაში, წუნდის ქუჩაზე.

დღისთვის ეს მისამართები მეტ-ნაკლებად ცნობილია. ამათგან, ჩვენ აზრით, ზეიმების ყურადღება უნდა მიექცეროთ ორ შენობაზე, რომლებშიც შეიძლება მემორიალური დაფის გაკვრა. 1. ი. მერკვილაძის სახლი, (რომლის დაფენაც შესაძლებელია) და 2. ყოფ. სახტანორი „კავკაზი“ (თუმცა, დღეს ის შენობა აღარ არსებობს და მის მაგიერ სხვა შენობაა აღმართული). მაგრამ სწორედ აქედან გამოეშვა აკაკი წერეთელი ილია ჭავჭავაძის ცხედარს. აქვე შეიძლება აღინიშნოს, რომ ამ ადგილს იდგა სახტანორი „კავკაზის“ შენობა... (ანალოგიური აღ. ჭავჭავაძის მემორიალური დაფაც: ამ ადგილას ჭავჭავაძისეული სახლის ნაცვლად დღეს ხომ სხვა შენობა დგას).

თუ ვინმემ ამ საკითხის შესახებ სხვა მოსაზრება აქვს ანდა უფრო ზუსტი ცნობები მოეპოვება, მოსახალისებელი იქნება მათი გამოშუერება.

მერი სულაკაური

ფერილები

არ მახსოვს, ბიუმბენელში, საქართველოს რომელ კუთხეშიც არ უნდა ვუოფილიყავი, ჩემი გვარის ხსენებისას იმ წუთში არ ეკითხით: ვანო გომართელი რა იყო თქვენთან.

თვალს დროზე, მაზრე პოპულარული კაცი ცოტა თუ მოიძებნებოდა ჩვენში. ბატონ ვანოს განსაკუთრებით ეკმაობამ გაუთქვა სახელი. თუმცა იგი, იმავე დროს იყო შესანიშნავი კრიტიკოსი, მწერალი, საზოგადო მოღვაწე პუბლიცისტი, პოლიტიკოსი, მეცნიერი...

დღესაც ბიკითთა და უდიდესი პატივისცემით მოიხსენიება ეს დიდებული მამულიშვილი.

...მაგრამ ხაოცრებაა — ყველაზე ნაკლებად მას თავის მშობლიურ რაიონში — სანიტაროში სცემენ პატივს!

ხშვანაირად, როგორ ავხსნათ ის ფაქტი, რომ დღეს, სანიტარის რაიონში მის მშობლიურ სოფელ ვორისაში, არ მეგულება ვინმე გომართელის კარ-მიდამოზე მეტად განძგიებული, ანძრეული, მიტოვებული. ანდრად ადებული, გაპარგანებული უფრ.

ათეულ წელზე მეტია, რაც გამოვიდა რუსთაველის მთავრობის დადგენილება ივანე გომართელის სახელის უკვდავყოფის შესახებ.

ეს გადაწყვეტილება ხომ არ სრულდება და არ სრულდება — პირიქით ხდება!

რაშია საქმე? იქნებ ამას ვიღაც შეგნებულად ხდიდის?

ცოტაა დაბრალება, მაგრამ ნორმალურ ადამიანს ეკითხის ნასვამის სხვა აზრი არ დაებადება.

... ამ ოციოდე წლის წინათ პირობითი მოედნები ყოფნა. პირველი, რაც გვაკეთე — ბატონ ივანე გომართელის შთამომავლები მოვძებნე, მოვინახულეთ ლეგენდადქცეული ეკმის ქალიშვილები: ქალბატონი თამარი და ირა, მეუღლეობრი, ფილოლოგი რაჭველი.

საუბრის ძირითადი თემა, რა თქმა უნდა, ბატონი ივანე გახდა დღეს.

მშვენიერად ახსოვდათ ქალბატონებს ბავშვობის სოფელი გომრახა, ნათესავები, მეზობლები.

— კაცია გომართელი ისეც ტკბილად ღიღინებს?

— ჩხტაუნიებენის ჭალაბობა რახა იქნს?

— ჩვენს სახლში ამდენად ვინ ცხოვრობს?

აქ კი ელდა მეცა!

თვალწინ წარმომიდგა ლუარსაბის სახლ-კარიანი ყვერდზე მოქცეული, მოუვლელი, ატატ-აყრილი, აქალებებული ეზო-ბაკი.

მედ-პუნქტია გაბნნული — მოვლებე გამოსაცდელი.

— მედ-პუნქტი რაღაა?

ავუხსენი.

აღარაფერი უთქვამთ.

იმ პერიოდში მათ სახლში მედპუნქტიც იყო, კლუბიც, სოფლხაზმიც და, რა ვიცი, ვინ არ ათრებდა ეკათრობას.

გავედი ბანი.

რამდენიმე თვის წინ, ახლობლის ოჯახში ყოფნის შეუძლია ბატონი ვანოს შეილიშვილს, რაჰაზ პაპაუშეილს.

მეტად გულიანი საუბარი გვქონდა. მოვიგონეთ ადრეული შეხვედრები. რაჰაზი განათლებული, მეტად სიინტერესო პიროვნებაა. ძალიან უყვარს საქართველო, რამდენჯერმე იყო ქუთაისში, მაგის სამშობლოში. როგორც თვითონ გვითხრა, საქმიანი კონტაქტებიც დამყარებია დაინტერესებული ჩვენს რესპუბლიკასთან.

რაჰაზს ეველაფერი აინტერესებს, რაც სახელოვან პაპაისთანაა დაკავშირებული.

გომართლებს ცოტას ვიცნობთ, გულნატკენნი მითხრა.

— ბატონო გუჩამ, გორისაში ჩასვლა მინდა, ნათესავების გაცნობა, პაპუას სახლის ნახვა, — ფრანგული აქცენტით, გაუმართავი ქართულით მთხოვა რაჰაზმა... იხეკ ელდა მეცა! მართალია, პირველი „ელდის (ცმის“ შემდეგ ოცი წელი გავიდა, მაგრამ დღეს ივანეს სახლ-კარი უარეს დღეშია! რა მეთქვა.

— კი, ბატონო-მეთქი, — წავიილწულდეგი.

— მზოლოდ ახლა არა. მეორედ ჩამოვალ და მერე. — თვითონ რამაზმა მიმნიშნა მდგომარეობიდან.

შეეცადით ამოვიხუნთე.

არავის ეგხონის, ამას იმიტომ ვწერ, რომ ვიმეი შევაშინო: არავი, ვანო გომართელის შთამომავლები აპირებენ ბარიშვის და თავი მოგვეკრება მეთქი.

არც უმაგისობაა! მაგრამ ჩვენ თვითონ ხომ უნდა გვაღელვებდეს, ხომ უნდა გვაფიქრებდეს ის, რომ ამავადარ, ღვაწლმოსილ მამულიშვილს პატივს არ ვცემთ, არად ვაგდებთ.

სახიბაროდა, რომ ზოგიერთ რაიონში სახელოვან თანამოღვაწლებს მუზეუმებს უხსნიან, სახლებს უგებენ. ივანე გომართელმა რა დააშავა — მისი დაბადებიდან ექვსის ბალი მიწასთან გავასწორეთ.

მართებულად უნდა აღინიშნოს, რომ სანიტარის რაიონულმა გაზეთმა — „ახალი ცხოვრება“ — კარგახანია წამოიწყო ბეჭდვა წერილებისა: „ვიზიტიორი ივანე გომართლის კარ-მიდამოს“, დაიბეჭდა ა ხრიანი, ინტერესო წერილები, მაგრამ ამას შედეგი არ მოყოლია. საქმის გამოსწორებლად, პრაქტიკულად, ჯერ ერთი ნახევიც არ გადდგმულა. ვითომ ასე გვეჩვირს? არა მგონია. უბრალოდ გულგრილობა, უხედგულობა გვჭირს.

წელს დიდი აკაკის ხაიუბილეო წელია, სანიტარში ჩამოსულ სტუმრებიდან, ალბათ ბევრი მოიკრებს ვანო გომართელს, მოინდომებს მისი სახლ-კარის ნახვას.

რა ვიღონოთ?!

სხვა გზა არ არის: ეს სანქმე უნდა მოვაგვარეთ!

პირადად მე, მზად ვარ ყოველნაირად მოვიღო მონაწილეობა ყველა ვამოცნილი ქართველის, მათ შორის ივანე გომართელის სახელის უკვდავსაყოფად.

გურამ გომართელი

P.S. აქვე დავძენ, რომ გულწრფელად ვუჭერ მხარს გაზეთ „თბილისში“ გამოქვეყნებულ რამდენიმე წერილის ავტორს: ეროოვ სკალს ქერას, სადაც ბოლო წლებში ცხოვრობდა ივანე გომართელი, ეწოდოს მისი სახელი.

სამცხე-ჯავახეთის წარსული და დღევანდელობა

დავით კოჭორიძე

ახლა, როცა დემოკრატიზაციის პერიოდში შეიმჩნევად იზრდება მოსახლეობის ხაზოგადოებრივი აქტიურობა, მინდა მეთხველს გავაცნო სამცხე-ჯავახეთის ზოგიერთი საკითხისთვის და გადავუქრელი პრობლემა. როგორც ცნობილია, საქართველოს ერთ-ერთმა მნიშვნელოვანმა რეგიონმა — ისტორიულმა მესხეთმა დიდი როლი შეასრულა ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში. ჟღი იყო საქართველოს გაერთიანების მეფეთაგან, მათი მეურვეობისა და კულტურის კერა. კარგად იყო განვითარებული სამეურნეო მასალის, ხასოფლო-სამეურნეო ინვენტარის, სამხედრო იარაღის და ხელსაქმე ჯურ-ტყვილეულის წარმოება, ვაჭრობა, რაზეც ხელს უწყობდა ხამოსახელო გზების, ფაბრიკი ქალაქების და დაბების არსებობა, მაგრამ გარეშე მტრების — ირანისა და ოსმალეთის გაუთავებელმა თავდასხმებმა ეს მხარე დააქცეურა, დააწინა და გააპარტახა. დამოუკიდებლობისათვის ბანგრძლივ ბრძოლაში ქართველი მოსახლეობის ერთი ნაწილი ფიზიკურად ამოწყდა, მეორე ნაწილი საქართველოს შიდა რაიონებში გაიბნა(ხ. ძნელიდობის ხანაში (XVII-XVIII სს.) ქართველი მოსახლეობისაგან დაცილდა ამ ტერიტორიაზე მრავალი ნაკლესანის, ხასოფლო-სარის და ნახახლარის გვერდით გაჩნდა უცხო ნაციონალური ელემენტები — მაჰმადიანები (თურქები, ქურთები, თარაქამეები). მკაცრი დევნა განიცადა ეროვნულმა კულტურამ, დედაენამ. ოტანელი ტანჯვა-ვაება მოუხედავად, ჩვენმა სახელოვანმა წინაპრებმა შეინარჩუნეს ქრისტიანობა და მშობლიური ჭარიული ენა. ე. ი. მძიმე მსხვერპლის და თავისუფლებისათვის დაღვრილმა ხიხმა ამაოდ არ ჩაიარა. ეს რეგიონი პოლიტიკურადაც და ეთნიკურადაც კვლავ ქართულ ქვეყანად დარჩა.

ისტორიული უკუღმართობის შედეგად ქართველებისაგან დაცილებული სამცხე-ჯავახეთის მხარეში 1829-1831 წლებში არზრუმ-ბაიაზეთ-ყარსის ოკრუგებიდან მასობრივად გადმოასახლებულმა სომხობამ მოსახლეობამ (6 ათასი კომლი ანუ 40 ათასამდე სული) დაიკავა. მანამდე მხოლოდ 3 ათასამდე სული სომეხი ცხოვრობდა ჯავახეთსა და მსხვილ ავჭალის ცენტრებში: პირველი მსოფლიო ომის დროს ამ რეგიონშიუე ჩასახლდა ლტოლვილთა ახალი ტალღა, რომელიც თვით დაწესებულება ჩვენს ქვეყანაში მპოვეს თავშესაფარი.

1841-1843 წლებში ჯავახეთის 8 სოფელში (ბოგდანავკა, ორლოვკა, ხასპოლკა, როდიონოვკა, ფილიპოვკა..) ტაძრიდან გუბერნიის მეღატაკოლის მხარიდან ჩასახლეს 829 კომლი რუსი სექტანტი (დუხობორი). ადგილობრივთა ხასინამდე ხელოვნურად ჰქონდა მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობა. ამას დაემატა, რომ ბატუთარ რეალურ ძალას მოკლებული იხდიდა მცირეოდენობით ქართველი მოსახლეობა, და მართლმადიდებლები ერთმანეთის დაუპირისპირეს. კათოლიკები დღემდეს ამაოდ ელოდნენ დაბრუნებას დასავლეთ ეკრთაღეს.

1918-1919 წლებში სამცხე-ჯავახეთი თურქთა ბანდების სათარეშო ობიექტად იქცა. მოიშალა, დაინგრა და გაპარტახდა სახალხო მეურნეობა. ახალდა მცირე ქართველების მესამედზე მეტი ამოწყდა. ექვთაშე თაყვანშეცემა ხანგრძლივი აღნიშნავდა: „არავინ მოგზაურობდა და არც იცოდნენ თუ რა ვითარება იყო საქართველოს სამხრეთ მხარეებში, ნათხარზე რომ ათასი ჯვრის გადამთელი ხახლებოდა" „მნათობი", 1959, № 1, გვ. 167). მესხეთის უდიდესი პატრონი და მამულიშვილი „ეროვნე-მეხი" იყავე გვარიპაქა აკაკი წერეთელს 1892 წლის 9 მაისს გულისტკივილით წერდა: „კარგა ხანია ჩვენ სამესხეთის მხარეს შემოწყურით, რუსეთს და საქართველოს ანათვი, ძველ გმირების მოგვის, ძველ სჩვალეული განათლებულების დაცემულ ჩამომავლობას ალარ აქცევთ უურადღებას, სოლომონ ბრძენის თქმულება არ იყოს, „მკვდარ ლომს ცოცხალი ძაღლი ჯობიანი" (ახალ. მუზეუმის ხელნაწერი № 1824) ახეთივე შეუბრალოთ წერდნენ სხვა თვითმხილველებიც: „მეხეთს ველარ იცნობ, პირდაპირ და ნატამალია ჯარხულა"; მაიი მწაზეთი „დასხეულდება აუარებელი ნაგარევების ხილვით. ... ქართული ხოლქები დღეკანდელ ჯავახეთში აჯა-ოქ კოკაობენ, როგორც ამერიკიდელ ზღვა ოკიანეზე ინდიანელები ხვეწ-ბაზეზე". ჯავრით ეძახიან ჯავახეთს „ცალთა ქვეშან" და ჯვრებს ვაკვალენო".

როგორც ცნობილია 1829-1830 წლებში არტაანის ოლქის ხოცელ ველიდან ახალქალაქის რაიონის სოფლები — ბაგრატი, კარტკამში, გულქამში, ტურცხი და ხულგუთში ჩასახლებულმა თურქულენოვანმა ქართველმა კათოლიკეებმა, რომელიც სომხურ გარემოში აღმოჩნდნენ, დროთა განმავლობაში შეითვისეს სომხური ენა და გახომხდნენ. ამ ხაქმეში დიდი როლი შეასრულა იმის ქედგებამაც, რომ თითქმის არ არსებობდნენ ქართველი კათოლიკები და ყველა კათოლიკე იყო სომეხი. შემორჩენილი ჭკნისთ ქართული ხასაუბრო, ბერძენთათი, ფანთათი, ბაგრატიონთა, ოქრქვათა, ხუმბალათა, ყარაბაზით და სხვ. სოფელ ხაფარში იყო დასდებული ცნობილი ქართველი პუბლიცისტი, ქართული პერიოდული გაზეთის — „ივერიისა" და „დროების" აქტიური კორესპონდენტი სოლომონ ბაგრიელი (ახლახნავილი). ამ სოფლებში ახალგაზრდობის გარკვეული ნაწილი 1930-იან წლებშიც ახალქალაქის ქართული ბაზეაჩო სკოლაში სწავლობდა. ამჟამად ამ სკოლაში 100-მდე მოსწავლეა, რაცა 1947 წელს დამამთავრებელ კლასში 42 მოსწავლე იონებებოდა.

სამცხე-ჯავახეთის ეროვნული შემადგენლობის ხიჭრელე ქართველთა ხაზაანოდ ჩვენს ეკონომიკა ბარხობაზე ადგილებს, ახალნაძის და ხოსტომის რაიონებში, ხოლო ნაწილი ახალქალაქის (1970 წ. იყო 4 ათასამდე). 1979 წ. 3 ათასამდე ანუ 4%-მდე. სომეხი—90%-ზე მეტი). ბოგდანოვკის (ქართველი—3-4 ათეული, სომეხი—88%) და ახალციხის (ქართველი—48%, სომეხი—48%) რაიონებში.

რეგიონში ცხოვრობს 20-ზე მეტი ერის წარმომადგენელი. მაგან უველაზე მეტ კლება მოდის ქართველებზე, ებრაელებზე და რუს დუხობორებზე. ამის ძირითადი მიზეზია ტაქტიური მიგრაცია და ამის შედეგად ბუნებრივი მატების შემცირება. ხაერთოდ, რეგიონის მოსახლეობის კლებაზეა. მოსახლეობის ბუნებრივ მატებას ანუ შობადობის ^ მაღალ მაჩვენებლებს, რომელიც ძირითადად სომხეზე ახლის ახალქალაქსა და ბოგდანოვკის რაიონებში. სომხურ მოსახლეობაზევე მოდის შედარებით მწირი დახახლება და ხოფლების ხიდიდეზამატოვიც იყო, რომ ერთ ჩეს წილზე ვზერით: „ქართველ კაცს მშობლიურ ქართულ ენაზე ვეტრუბა ხაუნჯე არ გააჩნია და ამა ხაქართველოს რეზიონალიზმი რა რაიონი იქნება ის რაიონი, ხადაც ქართულ ენას, რუხოველურ ენას, თანაც მის მხარეზი, ვეღარ გაიგონებენ".

ხამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობის შემცირებაზე დიდი გავლენა მოახდინა ხახელმწიფოს მიერ 1944 წლის ოქტომბერში დაახლოებით 72 ათასამდე მაჰმადიანის ოჯახის ხიზეიდან გახახლებამ. მათგან გამამაჰმადიანებული ქართველი იყო ორი მეხამედი, დანარჩენები (თათრები, თარაჭამეზი, ქურთები), XVII-XVIII სს. ოსმალეთის მიერ ჩასახლებული ხალხი იყო. ქართველი მაჰმადიანები ძირითადად დასთან ხოფლებში: გიორგიწმინდაში, ვურკელში, ზოკალოში, კლდეში, ფოკარეთში, ოსორიაში, ხვირში, ფერსაში, ზარდიში, წინუხაბრეში... ცხოვრობენ ეკ ქართველი ხაუბრობენ. ქართულ ენაზეც ხერხით შეალწიეს მათ ხიხ-რუნველეოფაში ხაკუთარ მოხახლეობას. ადრე სხვა იყო. მაშინ მაჭმადიანად ჩვრჩით ათეული ხახოფლო-ხამეურნეო ხაკრებულები და ყველა სხვა ჩეზეით, თანაც მოსახლეობა ხაარსებო მოთხოვნილებას ძირითადად ადგილობრივ ნაწარმით აკმაყოფილებდა. ასე, რომ ამ მხარეში განსაზღვრულ მოსახლეობაზე მეტის ჩასახლება აუცილებლად შრომითი რესურხების დიდ ხარჯებეს, მათ დაუხაქმებლობას გამოიწვევდა. ხწორედ ეს უკანასკნელი ხდება ძირითადი მიზეზი იქიცა ქართველი მოსახლეობის ხტიქიური მიგრაციისა. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ უტყუარი ობიექტიური ფაქტებიდან და იმდროინდელი ცნობებისეული პირადი დაკვირვებიდან გამომდინარეც, უნდა შეეინშნოთ—მეზობლიდან ვახახლებული მაჰმადიანთა უდიდესი ნაწილის ქართველობა და მესხეთისადმი პატრიოტობა მოჩვენებითია. მათ უფროხი თაობა, ხაკუთარი ქვეყნის ინტერესების ხანიათზე, უოველთვის თურქეთისკენ იყურებოდა და ოდნეობრივი ქართველი მოსახლეობის წინააღმდეგ აშკარად ებრძოდა. ახე იყო ადრეც და პირველ და მეორე მსოფლიო ომების დროსაც. განსაკუთრებით კი 1918-1919 წლებში, რაცა ადგილობრივმა მაჰმადიანურმა ბანდებმა ხამცხე-ჯავახეთი ნიით აუწერეთი ტრაგედია დაატრიალეს და ათობითი უწწეო ქართველი მოხახლეობა ამოხოცეს (იხ. დ. კოკორიძე, ხამცხე-ჯავახეთის წარხული და დღევანდელობა, თბ., 1987, გვ. 101-184). ამრიგად, მეხხეთის მთელი მაჰმადიანური მოხახლეობის გახახლება გაუმართლებელი დანაშაული იყო, მაგრამ ამ შეცდომის ახე თუ ისე გამოსწორება და ამდენი ხალხის ხრანაკეთები შეცდომა და დანაშაული აქნება.

რეგიონი, მართალია, გარედან ჩასახლებული ობიექტია (1944 წელს ადგილებს, ახპინძისა და ახალციხის, ხოლო 1970-იან წლებში ადგილებს და ახპინძის რაიონებში ჩასახლდა ქართველი მოსახლეობა), მაგრამ ეროვნებითვის ამ მტკივნეულ პრობლემას, ხაფუძვლიან, არც ჩვენს დროში აღმოუჩენი პატრონი და მათი ხანელის ადგილზე დაბრუნება ვერ მოხერხდა. ადგილობრივი ქართველი მოხახლეობის ინტენხიობამ მიგრაციამ განსაკუთრებით ჯავახეთის იხიდაც მცირედ დახახლებული ქართული ხოფლები მოიცვა. ახალჯარხობამ მიაღწია მაჭა-ჯაანის ადგილებ და ბარნი, დიდ ქალაქებში გადახახლდა. ბევრი ხოფელი შეცირდა და ბევრიც ხახოფლოდ აღარ ფუნქციონირებს. ახეთივე ხიტუაციაა ჩვენ ხოფლებში ახპინძის რაიონშიც. ამჟამად ამ რაიონში ხულ 6 ქართული ხოფელია დარჩენილი, ხადაც ცხოვრობს 1500-მდე ქართველი. ხოფლების ნაწილი ხრულიად დაიცალა, ხოფლის ნაწილი ხრულიად დაიცალა, ხოფლის ნაწილი ხრულიად დაიცალა, ხოფლის

(დასასრული)

საქართველოს სხვა რეგიონში მოსული ადამიანებს, რომ სახლს უშენებს და შენელებისგვარად ეხმარება, სამცხე-ჯავახეთში პირიქით, შეილებს მოდამ ჩასჩინებდნენ „იხვივე და როგორც თავი დაიღუპე ჯერხას, წადი, თავს უშველიო". ახეთი განწყობით იყო გამსჭვალული უველა და განსაკუთრებით მოკავლეობანი ოჯახი, რომელსაც ადგილზე დაჭრილნი შეშთვეგვში ბინის ახაშენებელ ადგილზე მიწას არ აძლევდნენ. სოფელი თანდათან უკაცრიელდებოდა და ინგრეოდა. ამიტომაცაა, რომ ჯავახეთის, უფრო სწორად, ახალქალაქის რაიონის ქართული სოფლები (მოკლედ, ის რაიონები არც ერთი ქართული სოფელი არაა) თავიდანვე სიცარიელით, სიღარიბითა და მოუწესობითა სიხშირე ხოფლებიდან აშკარად გამოირჩევა. ამის ძირითადი მიზეზია: ხაუფთაო სახოფლო-სამეურნეო პროდუქციას ბაზარზე არ ახალებენ, სეზონურ გარეხამუშაოზე არ დადიან, არა აქვთ ახალი სამოსაფრთო მოწყობილობანი, ა. შ.

მრავალრიცხოვანი მოხალხეობით დახახლებულ სამცხე-ჯავახეთში ადგილობრივ ქართველებს გულს უკრუნებდა ისიც, რომ ადგილებზე ხელმძღვანელობად და უმაღლესი საბჭოების დეპუტატებად უმრავლესობის წარმომადგენლებს არჩევდნენ (ახალქალაქის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმშიც გამოფენილ რუხუბილერულ და ხავუშინო უმალესი ხახვის 25 ადგილობრივი დეპუტატიდან უკვლა სომეხია. სომეხება რეგიონში ერთიანური სოციალისტური შრომის გმირი, ზვეკლავა ქალი ხოფელ ხანდოდან). ახალქალაქის და ბოგდანოვკის რაიონების მცირერიცხოვანი ქართველობიდან ხელმძღვანელობად არჩეულ ერთ-ორ ადამიანზეც ითქვებოდა, პრაქტიკულად არაფერს გაეკეთა რომ არ შეხძლოთ. მაგალითად, ახალქალაქის რაიონის ოკომის პირველ ხეკრეტარად გამოიკვეთებოდნენ ხან ერთი ქართველი ხან მეორე, რომელიც ხანმოხხეობის ხახელით ოკომის ხეკრეტარიატში ხან ერთ ოთახში მთელ მხოცველ გიეხ, ხანდოვან ხან ერთხელ უოველ ხეკრეტარიატხე ხან „დაეხეხეთ ხაქართველოს უქველი კუდები ერთ ხამკრივხე". მდგომარეობა, ხამწუხაროდ, არც ახის შემდეგ შეცვლილა მაგრამ, როდესაც სომხური ხოხხორი ხოხხობის კულტურულ-ხაგანმანათლებლო და ხალქეთო მუშაობას ხისტემატურად ეწევა ერევანს, ლენინაკანის და ხომხეთის სხვა ქალაქების მხატვრული და თვითმოქმედების კოლექტივები, ჩვენი რესპუბლიკის წამყვანი ქართული მხატვრული კოლექტივებიდან მთელს ხაბჭოკ ეკოკავხეთში მხოლოდ ზ. ფალიაშვილის ხახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის ხახელმწიფო თეატრი იყო ხაგასტროლოდ, ისიც ერთხელ, 1959 წლის აგვისტოში.

დაბალ დონეზე ხაქმის მოხხახურება, მწვავედ იკრძნობა კვალიფიციური კადრების, განსაკუთრებით ეკონომის ხალხების, ძალზე ცოტაა ხამედიცინო ინსტიტუტიდან თბილისურ ან ერევნულ ხახწავლებლებში პრაქტიკას ხიხრულით ხაქართველოს მთიან რაიონებში ხცვრებით ვერ უძლებს და ამ კუთხეში, განსაკუთრებით ჯავახეთში ადგილობრივი ექიმები თანამედროვე ხამკურნალო ხაშუალებებით ვერ ხარგებლობენ. ახალგაზრდა ექიმი ხკოლიდან მხოლოდ ერთეული ხამხახურით ბრუნდება ხამშობლოში. ხამედიცინო ინსტიტუტში მოწყობას ვერ ახერხებს, ხოლო ადრე არხებულები „ლამბები" ჩახულ. მაგალით თანამედროვის პირთა ხიკვდილს ეძლეოდათ, რომლებსაც უმაღლესი ხალხი და რაიონის პირველ მდივნად ამ მიწა-წყალის შვილი თორელი დანშენს. ხანამდეოდენ კი უკელაფერი ძველებურად დარჩა. უფრო ხტატე, რეგიონში დიდი ხამაშუოო ოიხის შემდეგ არც ერთი მნიშვნელოვანი ხაბრწყვეო ოხიქტი არ ხშენებულა. ხართალია 1980-1986 წწ-ში გაკვალინი აქვს ხამანდა-ახალქალაქის რკინიგზა, რომელზეც ხოთხით მიდიოხნი მაგრამ ეკხპლოატაციისთვის უკარგისობის გამო დაიწუნეს და უხოკ ქმედად.

ხხვადახხვა ხუხიექტური და ობიექტური მიზეზების გამო წლების მანძილზე დაგროვდა რეგიონის ხოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების ფაქტიკურ ხაჭიროებათა ერთობლივი ხრული ხანხრიხი. ეხ კოდევ ხუხტად ხოხხობის ეროვნული განვითარების პრობლემა. ეხ კოდევ ხუხტად ჯავახეთის ხოფლებში ხოციალური ინფრაკონხტრუქციის ხიღარიბემ და ხიძველემ ხოფლის მეურნეობა. ცალკე მოხახლეობის ქხიხრული ხიღატაკე ხშკრავ ხამხახურით ხოფლებში ხაბავშვო ბაღების და ხკოლების ხიმცირემ და ხოციალური ხიმწირემ ხოფლის ახალგაზრდობა ხშკრავ ხამოხრჩევა. ამის ძირითადი მიზეზია: ხაკუთარ ხახოფლო-ხამეურნეო პროდუქციას ბაზარზე არ ახალებენ, ხეზონურ გარეხამუშაოზე არ დადიან, არა აქვთ ახალი ხამოხახლო მოწყობილობანი, ა. შ.

მრავალრიცხოვანი მოხახლეობით დახახლებულ ხამცხე-ჯავახეთში ადგილობრივ ქართველებს გულს უკრუნებდა ისიც, რომ ადგილებზე ხელმძღვანელობად და უმაღლესი ხაბჭოების დეპუტატებად უმრავლესობის წარმომადგენლებს არჩევდნენ (ახალქალაქის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმშიც გამოფენილ რუხუბილერულ და ხავუშინო უმალესი ხახვის 25 ადგილობრივი დეპუტატიდან უკვლა სომეხია. ხომეხება რეგიონში ერთიანური ხოციალისტური შრომის გმირი, ზვეკლავა ქალი ხოფელ ხანდოდან). ახალქალაქის და ბოგდანოვკის რაიონების მცირერიცხოვანი ქართველობიდან ხელმძღვანელობად არჩეულ ერთ-ორ ადამიანზეც ითქვებოდა, რომ ხინამდვილეში არაფერს აკეთებს რომ არ შეხძლოთ. ხაუბარია, მაგალით, ახალქალაქის რაიონის ოკომის პირველ ხეკრეტარად ხან ერთი ქართველი ხან მეორე ინიშნებოდა. ხიტყვა „ინიშნებოდა" ხწორედ ის ხიტყვაა, რომელიც ხრულიად ხწორად ასახავს ხაქართველოში ხხვადახხვა ეროვნების ხალხების ურთიერთობის ხაკითხს. ხხვა ხიტყვებით, ხაქართველოში ხხვა ეროვნების ხალხების ხოციალური ინტერეხების დაკმაყოფილების ხაკითხი ხრულიად ხხვაგვარად დგას, ვიდრე ეხ ხაკითხი ხაქართველოს ხხვა რეგიონებში ცხოვრებს ხალხებისთვის. ხაქართველოს ხხვა რეგიონებში ხხვა ეროვნების ხალხების ხოციალური ინტერეხების დაკმაყოფილების ხაკითხი ხრულიად ხხვაგვარად დგას, ვიდრე ეხ ხაკითხი

ტომას ელიოტი – 100

შესრულდა ასი წელი დიდი ამერიკელი პოეტისა და მოაზროვნის ტომას სტერნზ ელიოტის დაბადებიდან.

ელიოტის ზეგავლენა XX საუკუნის ევროპულ პოეზისა და თეორიულ შეხედულებებზე იმთავითვე ისე თვალსაჩინო იყო, რომ მისი გარდაცვალება შეაფასეს, როგორც ეპოქის დასასრულით პოეზისა და ლიტერატურულ კრიტიკაში.

ჩვენთვის, ქართველ მკითხველებისათვის, მნელი სრულყოფილად აღვიქვათ ამ შეფასების მნიშვნელობა, რადგან მთელი ის დასავლური ლიტერატურული პროცესი, რომლის განუყოფელი და საუკეთესო ნაწილია ელიოტის შემოქმედება, სრულიად აბსურდულ ვითარებათა გამო, ჩვენი მწერლობისაგან ძალიან შორს მდინარეობდა: ჩვენამდე დიდხანს მხოლოდ ბენდოვანი და ყურმკრული ზმები აღწევდა, ვიდრე თანდათან გაიხსნებოდა გზა და ევროპული ლიტერატურის ცალკეული საუკეთესო ნიმუშები ჟამ-ჟამობით გამოჩნდებოდა. ეს ნიმუშები ჯერ-ჯერობით მხოლოდ ნაწილობრივ წარმოდგენას გვაქმნის ევროპულ მწერლობაზე, მაგრამ ესეც კი საკმაო საიმისოდ, რათა საკუთარ თავზე გამოცდილთ, რაოდენ აუცილებელია ჩვენი სულიერი დახვეწილება და ესთეტიური აზროვნების განვითარებისათვის მათი მხატვრული ნაღვაწის ამეტყველება ქართულ ენაზე, ღრმად შეცნობა და გათვისება.

სიღრმის, სიმართლისა და პუმანიზმის წყალობით ელიოტის პოეტური ქმნილებანიც და მხატვრულ-ესთეტიკური ნააზრევიც დიდ მახლობელი იღმოჩნდება ჩვენთვის: მახლობელი იღმოჩნდება მისი მძიმეო წყურვილი უაღრესად გახეულ მიეწინოს და ახალ ესთეტიკურ ფასეულობათა დამკვიდრებისაკენ, სამაგალითოდ წარმოგვიდგება ოშეიათ თანაზომიერება მის თხზულებათა მხატვრულ ფორმასა და შინაარსობრივ მხარეს შორის.

ელიოტის დაუოკებელი — ამათან, თითქოსდა პარადოქსული შინაარსის, — სწრაფვა: თავისუბურ პოეტურ წარმოსახვათა ძალით თვით პოეზიის მიღმა გაეღწია („...მიჯნად ვისახავდი... ისეთი პოეზიის შექმნას, რაც არსით პოეზია იქნებოდა, მაგრამ არაფერი ეცნებოდა პოეტური. პოეზია გამშვენებული იდგებოდა თავის შიგნელ ძალებზე... ან ისეთი გამჭვირვალე პოეზიისა, რომ კითხვისას მოეცილნი ვყოფილიყავით იმით, რასაც ლექსი მოგვანიშნებს და არა პოეზით, ეს ისეთ რამედ მომაჩნია, რისი ცდაც ღირს. პოეზის მიღმა გასვლა ისევე, როგორც ბეთჰოვენი თავის გვიანდელ ნაწარმოებებში ცდილობდა მოსვლის მიღმა გახვლას“) ნასულდგმული ენით გაბლდომ ამ მხურვალე წადილით, რათა, რამდენადაც შეიძლება, სრულფოტილად და მთელი სიმწვავით გამოეხატა სამყარო გადგვაჩინის სურათი, რწმენადაკარგული ადამიანის უსასოო, გაწყრიული ყოფა, მისი სულიერი შეჭირვება და ტრაგიზმი.

სახელგანთქმულ ამერიკელ კრიტიკოსსა და ლიტერატურისმცოდნეს ფრენსის ოლი მატისენს ელიოტის ამ შეხედულების ერთ-ერთ ნიშანდობლივ გამოცემად მიაჩნია, ვთქვათ, ეს სტრიქონებიდა პოეტური შედევრიდან „ბერწი მიწა“:

და გაისმოდეს ჩხრიალი წყალს
არა ჭიქნი ჭიქნობელის
არა შრიალი გაბზარ ბაღახს
ჩხრიალი წყალის კლდეზე
ჩხრიალი
ვით განდეგილი შაჰი გალობს
ფიქვეს ტოტებში
წყარ კრ კრ კრ კრ კრ
შაგრამ წყალი აქ არსად არის.

სტრიქონები, რაც ერთდროულად გულისხმობს როგორც გარემოს, ასევე ადამიანის სულიერსა და ფიზიკურ სიბერწეს და გაეღაბტრებას.

ფანტასმაგორული სურათები კიდევ უფრო აშკარებს ამ შთაბეჭდილებას და ნიშანსიტყვა გაჩენილ ცდილობენ თავდაღწევის წყლისაც აღმრავს. მაგრამ როგორ შეიძლება ამ ყოფიდან თავის დაღწევა, როგორ უნდა მოხერხდეს, რომ ცხოვრების ორომტრიალში ჩაფლული ადამიანი შეეცადოს მარადიულის გახსენებასა და მასთან ზიარებას? ამ კითხვას ასეთი ცხადი და უბრალო პასუხი მოსდევს: ღვთის რწმენის აღდგენით, ქრისტიანული ზნეობის აღორძინებით. როგორც შენიშნავენ, ელიოტისათვის რელიგიური რწმენა უყველაზე მნიშვნელოვანია ამქვეყნად, რადგანაც: ხელოვნების ქმნილება მხოლოდ რელიგიის კალაპოტიდან იკრძალს ძალას, ძალას იკრძალს მხოლოდ რელიგიის ზეგავლენით. ამ გზით ასკილდება ადამიანი მტკიცე და უზიარებ ღვთაებრივის.

უკანასკნელ რამ გაბლავეთ უყურესად ფასეული ტომას ელიოტის თეორიულ ნააზრევში, მაგრამ შეგნების განსაკუთრებული მნიშვნელობისა მისი შეხედულება მცირე და მრავალრიცხოვანი ერების ენათა შინაგანი თუ გარეგანული დამოკიდებულების თაობაზე. უფრო ზუსტად, ის ეკლოცეცია, რაც მისმა შეხედულებამ განიცადა ამ მოვლენის ყოველმხრივი ანალიზისას.

თავდაპირველად ელიოტი — როგორც დიდი ჰეგნენის შვილი — უარყოფდა ეროვნული თავისებურებებს, ცალკეულ ენებს კეთილ კარჩაკეტილობად აცხადებდა და ევროპას წარმოდგენდა ერთ მთლიანობად, რომელსაც საერთო ევროპული ლიტერატურა და ენა უნდა ჰქონოდა. კერძოდ, ეს ენა ინგლისური უნდა ყოფილიყო, როგორც ყველაზე სრულქმნილი: „ჩვენ ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რამდენადაც ევროპა არის ერთი მთლიანობა... ისე ევროპის ლიტერატურაც ერთიანია, მთლიანია. მის ცალკეულ წევრებს არ შეუძლიათ აყვავება თუ ხმელთაშუა ერთნაირად არ ეცოს მთელ სხეულს... ინგლისური ენა ერთადერთი ენაა, რომელსაც ძალუძს „კონტინენტიურ“ ხმელთაშუაზღვიურის ტრადიციის ენად“.

მაგრამ მნიშვნელოვანი სწორედ ის გახლავთ, რომ ეს თვალსაზრისი — ისეთ სისუკვარი თვითმცაცრობელი და სხვა მცირერიცხოვან ერთა შეიწყნარა მოწადინე სახელმწიფოთათვის — სულაც არ ყოფილა ელიოტის სპობილო მსჯავრი. მისი ინტელექტი იოლად მოერია ზერელე ზეგავლენებს და აღმოაჩინა, რომ მცირერიცხოვან ერთა და მათ ენათა მოსპობა საკარგებლო და აუცილებელი კი არა, საბიანო და სასიკეთილო ყოფილა დიდი ერებისათვის. ყოველი თავისებურების გაქრობა სამყაროში ღრმა შინაგანი „ანონზომიერების გამო განიცდის და საყრდენის სხვასაც, ასე რომ, „ცილარე“ ენების გაქრობას უღმობენ ევროპულობით მოაყვედა „დიდი“ ენების გადაშენებაც. ინგლისური ენის სრულქმაც უშუალოდ დამოკიდებული, ვთქვათ, ალბათური თუ სხვა ენების სრულყოფაზე, მათი ბუნებრივი განვითარების შეუფერხებლობაზე.

ამ მრწამსის გამოხატვითა და აღორძინული შეხედულების უკუღებით ტომას ელიოტი ჩვენს გვერდით დგას ქართული ენის, ჩვენს ეროვნულ თავისებურებათა გადარჩენისათვის ბრძოლაში.

ელიოტი ძალზედ ფართო და ტკბილ ლიტერატურულ მეთხველს ვთავაზობთ ესთეტიკის თანმდერივე შეიდი მწერლის არტერ ლუნდკვისტის ესეებს.

თანამედროვე ლირიკა მნიშვნელოვანწილადაა აღბეჭდილი ღრმა ინტელექტუალობის ნაშნით. ეს პოეზია, — კონფლიკტს რომ ახასიათებს ღრმა ინტელექტუალური კრიტიციზმისა და ლირიკულ იმპულსს შორის, — ქრიზისის ეპოქის კრიტიკული პოეზიაა. Le grandeur et misere,* მისი ძალმოსილება და სიხისტე ახასიათებს ტ. ს. ელიოტის შემოქმედებასაც.

ელიოტი, გაინტელიგენტული ამერიკელი, ევროპელი, ანგლო-კათოლიკე და რომანტიკი, მოდერნიზმი, ამავდროულად, ტრადიციონალიზმი და კლასიციზმი, უთუოდ, თანამედროვე მწერლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფიგურაა. რაღაცით მალარმეს მოგვაგონებს (იგი ხომ სიმბოლიზმის გვიანდელი მიმდევარია); მალარმეს მსგავსად, მან პოეზია თითქმის არაფრისაგან შექმნა და შეძლო თავისი ინტელექტუალიზმისათვის მიეღიერი თვისება ახალი მხატვრული პოტენციალის გამომძენარე გაზღა მორალისტი; ელიოტი მორალისტია, უპირველესად, ესთეტიკოსთან კრიტიკული მიმართების წყალობით. არსებითად, იგი პოეტად გარდასახული კრიტიკოსია, მისი ლირიკა უფრო კრიტიკულ მხეკლიანობა და მხატვრულ განვას ეფუძნება, ვიდრე ლირიკულ შთაგონებას. ელიოტის შემოქმედებაში მნიშვნელოვან როლს ახორციელს ისტორიული ელემენტი, რაც თავდაც განაპირობა ის ფაქტი, რომ ტრადიციის კულტურის განვითარების მთელი პროცესის ერთდროულობაა. ტრადიციის მუსიკის მსგავსად. ელიოტის ლირიკა გამუდმებით მოგზაურობს დროსა და სივრცეში; ეს არის მისი უყველზე გამოკვეთილი თანდობილი თვისება, მაგრამ სტრავინსკისთან მსგავსება კიდევ უფრო შორს მიდის: „წმინდა გაზაფხულში“ და „ბერწ მიწაში“ ერთი და იგივე სიმიშვლე და ტკივილია. ორივეს სმენით წარმოსახვას ერთი და იგივე, თანდაროულობისათვის დამახასიათებელი პრიმიტიული ანაბეკვი ახის. ცნობიერების მორავება გამალებით ცვლის ერთმანეთს თანამდროვე ყოფიერების მერყეულ, ძველი ფილმოკოპიებივით სენდიანი და უფერული არხეინობის ფონზე. წამიერად გაიელვებს ბერი ოქროს საუკუნეების გამოსახულება, წარსულის სიდიადე და სიხარული, მაშინ, როცა ელიოტის ახლანდელი სამყარო სიმბოლურად წარმოგვიდგება უდაბურ კლდოვან ადგილად ანდა სიკვდილის ბაუფლიც, სადაც ბუღიშენ უძლური ჰჩრდილები, ჩალით დატენილი ფუტურო ადამიანები, ვის „თავის ჭალაშიც თივა ჩრაზნილა“.

ელიოტის სიმბოლიზმი დიდხანს გამომატყვებენ უფიდიმას, ყოველივე არსებულის ჯაჭვისაგან დაკიდებას. მის პოეზიას აშკარა კავშირი აქვს ოსიმზემდგომ გუნებაგანწყობილებასთან, ახასიათებს მორალურ-პოეტური ღირებულების გადაფასება.

ელიოტმა ეპოქის გაწყრომა სხვებზე ადრე გარდაქმნა ლირიკად თვითმყოფად და ავტენტურ ხაზოალებებით. მისი პოეზია შეიძლება შევადაროთ ჩერჩილს, გაძლიერებულს მრავალჯერადი ეკოთი...

არხეინთად, მან საკუთარი ტრაგიკული ხსოვნელჩარძნება შეძრახ მხოლოდ ტრაგედიის ხაბისთვის, ეკოკავს გადაანაზა თავისი სახიწარკვეთილება და შაზი. ელიოტი არის პოეტი, ვინც შეიძლ ათენის გამოხატვის ირიბ საშალებებს, პოეტური პრაქტიკისათვის მან შეიძლება გარკვეული შენაცვლებების სახით. იგი დიდი სიუკარულით მიიღებვის შენიღებსა და შენაცვლებასაც, რამდენადაც, ეს ხერხები, მისი აზრით, პასუხობს მხატვრულ შემოქმედების კანონს, და კიდევ ამისთვის, რომ ამ გზით გამოავლინოს თავისი თავისგან და იოლად აღმოაჩინოს საკუთარი „მე“. მას ერთდროულად კიდეც ეშინია და სურვილიც აქვს თავისი თავის. პოეზია აძლევს ორმხრივ შესაძლებლობას — დაფარის და, ამავე დროს, გაამეჟავნოს საკუთარი „მე“. ელიოტის უკერძოელი პიროვნება, მარიონეტები და დამხილებელი მოხუცები ამდენჯერმე ამხილავე თვისებებს: უნაყოფობას, დამრეგუნველ ეშვს, მჩქეფარე ცხოვრების წყურვილს. გრძნობის სიცდილი, რწმენის გაჭრილა, სტანკოვი ძალების დაცხრომა მას თანაშეყრილი ადამიანის ბედს მიაგონებს. „ოდესმე და ყოველდღიურობას შორის“, „მოძრაობასა და პასუხს შორის“ ჩრდილი ჩამოწვა. ღონე და ენერგია არხეინობის მხოლოდ ფიქრებში — როგორც ანარეკლი, პოეზისა „ხმეგიბანთვის ხასურველი ხაენების“...

ელიოტის პოეზია, თავის, როგორც უკელა დროის ღრმა პოეზია, არა მხოლოდ ტრაგიკულია, არამედ აღხარებითიც. ეს აღხარება იმდენად გულწრფელია და მხატვრული ზემოქმედების ისეთი ძალა აქვს, რომ ბევრი რამ თანამედროვე ლირიკაში ყალბი და უფიერი გვეჩვენება. ელიოტის პოეზიის თავისებური გაშიშვლებულობა იმით უნდა აიხსნას, რომ იგი ერთდროულად ცრე ლირიკულებით, მხატვრულობათა და სხვა ამგვარით თავის მოწონებას. ელიოტმა ხელ შეუწყო პოეზიის გამომხატველობითი ხაშუალებების განახლებას, რასაც, ალბათ, ბევრად, ის ხერხები, მისი აზრით, პასუხობს მხატვრული შემოქმედების კანონს, და კიდევ იმისთვის, რომ ამ გზით განთავისუფლებულ თავისი თავისგან და იოლად აღმოაჩინოს საკუთარი „მე“. მას ერთდროულად კიდეც ეშინია და სურვილიც აქვს თავისი თავის. პოეზია ძალზედ ორმხრივ შესაძლებლობას — დაფარის და, ამავე დროს, გაამეჟავნოს საკუთარი „მე“. ელიოტის უკერძოელი პიროვნება, მარიონეტები და დამხილებელი მოხუცები ამდენჯერმე ამხილავე თვისებებს: უნაყოფობას, დამრეგუნველ ეშვს, მჩქეფარე ცხოვრების წყურვილს. გრძნობის სიცდილი, რწმენის გაჭრილა, სტანკოვი ძალების დაცხრომა მას თანაშეყრილი ადამიანის ბედს მიაგონებს. „ოდესმე და ყოველდღიურობას შორის“, „მოძრაობასა და პასუხს შორის“ ჩრდილი ჩამოწვა. ღონე და ენერგია არხეინობის მხოლოდ ფიქრებში — როგორც ანარეკლი, პოეზისა „ხმეგიბანთვის ხასურველი ხაენების“...

ელიოტის პოეზია, თავის, როგორც უკელა დროის ღრმა პოეზია, არა მხოლოდ ტრაგიკულია, არამედ აღხარებითიც. ეს აღხარება იმდენად გულწრფელია და მხატვრული ზემოქმედების ისეთი ძალა აქვს, რომ ბევრი რამ თანამედროვე ლირიკაში ყალბი და უფიერი გვეჩვენება. ელიოტის პოეზიის თავისებური გაშიშვლებულობა იმით უნდა აიხსნას, რომ იგი ერთდროულად ცრე ლირიკულებით, მხატვრულობათა და სხვა ამგვარით თავის მოწონებას. ელიოტმა ხელ შეუწყო პოეზიის გამომხატველობითი ხაშუალებების განახლებას, რასაც, ალბათ, ბევრად, ის ხერხები, მისი აზრით, პასუხობს მხატვრული შემოქმედების კანონს, და კიდევ იმისთვის, რომ ამ გზით განთავისუფლებულ თავისი თავისგან და იოლად აღმოაჩინოს საკუთარი „მე“. მას ერთდროულად კიდეც ეშინია და სურვილიც აქვს თავისი თავის. პოეზია ძალზედ ორმხრივ შესაძლებლობას — დაფარის და, ამავე დროს, გაამეჟავნოს საკუთარი „მე“. ელიოტის უკერძოელი პიროვნება, მარიონეტები და დამხილებელი მოხუცები ამდენჯერმე ამხილავე თვისებებს: უნაყოფობას, დამრეგუნველ ეშვს, მჩქეფარე ცხოვრების წყურვილს. გრძნობის სიცდილი, რწმენის გაჭრილა, სტანკოვი ძალების დაცხრომა მას თანაშეყრილი ადამიანის ბედს მიაგონებს. „ოდესმე და ყოველდღიურობას შორის“, „მოძრაობასა და პასუხს შორის“ ჩრდილი ჩამოწვა. ღონე და ენერგია არხეინობის მხოლოდ ფიქრებში — როგორც ანარეკლი, პოეზისა „ხმეგიბანთვის ხასურველი ხაენების“...

ელიოტის პოეზია, თავის, როგორც უკელა დროის ღრმა პოეზია, არა მხოლოდ ტრაგიკულია, არამედ აღხარებითიც. ეს აღხარება იმდენად გულწრფელია და მხატვრული ზემოქმედების ისეთი ძალა აქვს, რომ ბევრი რამ თანამედროვე ლირიკაში ყალბი და უფიერი გვეჩვენება. ელიოტის პოეზიის თავისებური გაშიშვლებულობა იმით უნდა აიხსნას, რომ იგი ერთდროულად ცრე ლირიკულებით, მხატვრულობათა და სხვა ამგვარით თავის მოწონებას. ელიოტმა ხელ შეუწყო პოეზიის გამომხატველობითი ხაშუალებების განახლებას, რასაც, ალბათ, ბევრად, ის ხერხები, მისი აზრით, პასუხობს მხატვრული შემოქმედების კანონს, და კიდევ იმისთვის, რომ ამ გზით განთავისუფლებულ თავისი თავისგან და იოლად აღმოაჩინოს საკუთარი „მე“. მას ერთდროულად კიდეც ეშინია და სურვილიც აქვს თავისი თავის.

* დიდებულება და უბადრუკობა (ფრანგ.).

არტურ ლუნდკვისტი

პოეზიის განსაზღვნელი

1939 წ.

თარგმნა
უჩა შერაზადიშვილმა

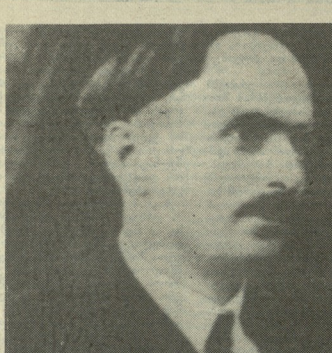

მოძღვრის არდავიწყება

გურამ ყორანაშვილი

უნივერსიტეტში, ისტორიის ფაკულტეტზე, 1957-62 წლებში ვსწავლობდი. პროფესორ-მასწავლებელთაგან დიდი სიმპათიით ვიგონებ იმ ცისკეცს, ალექსანდრე ფირცხალაშვილს, ალექსანდრე წერეთელს და გიორგი გოზალიშვილს (ჩამოთვლილთა სწავლების დროის თანმიმდევრობით). უკვლი ეხენი ნაღდი, ძველი ფორმაციის ადამიანები გახლდნენ (ხაზწახარიც, ფაკულტეტზე უკვე აღარ ახწავლიდნენ ნიკო ბერძენიშვილი, მაქმაქი ბერძნიშვილი და ალექსანდრე ნამორაძე — ახვევ ძველი თაობის წარმომადგენლები). მათ ბევრი რამ ჰქონდათ შეჩორჩენილი ძველი ხაჭარუელთაგან — პატრიარქობაში, პრინციპობაში, უზენაესი ეთიკის, ანდა ამ ეტიკეტების ნამდვილი ფასის ცოდნა ხასიათია ნიჭიერ ადამიანთა ფენისათვის. ისინი ან აწყარად ხაბეჭდო ინფორმაციით აყენებ განსაკუთრებულნი ან გაორებული ცნობიერების მატარებელნი. მათთან გულწრფელი, ხადილ კონტაქტების დამყარება შეძლებელი იყო. ახე რომ, ვთქვათ ერთმანეთისაგან დაშორებულ-გაუცხოებულნი (ცხადია, ჰპუოლიხმის ერთი კატეგორიის ხტუდენტებს).

ძველი თაობის წარმომადგენელთაგან, რომელიც გვასწავლიდნენ, განსაკუთრებით დამახსოვრება პროფესორი ალექსანდრე წერეთელი. მახადმი დიდი მოწიწებით მაშინვე განვეწყე, როგორც კი გავიგე, რომ მან რუსრეხიები გამოცდა (გადახხრეული იყო შეა აზიაში თითქმის ოცი წლის განმავლობაში, 1935-1954 წლებში. სხვათაშორის, ეს ხედი ნებაყოფლობით გაიზიარა მაისა შეულემ ჭ-ნა. მაჩიმ (ჩუბინაშვილთა წერეთლისას). რამდენადაც ვიცი, ბატონ ალექსანდრეს დაპირისპირება ჰვადმოხაგონარ ლ. ბერიას. ეს მომხდარა ჯერ კიდევ დიდ ხაბჭოურ ტერორამდე. პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ გარემოებას რადიკალიად „უშველა“ ბატონ ალექსანდრესთვის — იგი 1935 წელს რომ არ დაეხაღებრებინათ, ალეილეხად „მიკოთხედნენ“ 1937-1938 წლებში და მისი ხიცოცხლე ტრაგიკულად დამთავრებოდა უკვე ალნიშნულ პერიოდში.

ამგვარი ანგარიშწორებისათვის ეს ხაბჭოთა ხელისუფლებას ბევრი „ხახუფაცლი“ ჰქონდა. ბატონი ალექსანდრე გახდეთ სოციალ-ფედერალისტი — გიორგი ზდანევიჩის ერთგული თანამშრომელი. შემდეგში იგი მემარცხენე სოციალ-ფედერალისტების ერთერთი ლიდერი გახდა. ცხადია, ბატონი ალექსანდრე ვერ შეეგუებოდა ბოლშევიკების მძალაობას. ამას ვამბობ არამარტო იმიტომ, რომ იგი მალალ პატიოსნად შეგვიძახა იყო და ორგანიზაციულად ეკუთვნოდა ერთგული ხულისკვეთების პარტიას, არამედ მისთვის დამახასიათებელი პირადპირობისა და პრინციპულობის გამო. როგორ შეეგუებოდა იოლად ახეთი ხულისკვეთების ადამიანი ხაბჭოთა რუხეთის მიერ ჰეგემონიის უფლის, ანდა ამერიკელკაცის ფედერაციის შექმნის, 1924 წლის ჩვენი ტერიტორიის ანუების ხიხმლში ჩაბმობას?

ხაერთოდ, ბატონი ალექსანდრე მოკრძალებული ადამიანი გახლდათ და თავის თავზე, ჩვენთვის, უშალოდ გარდახდილ ამბებზე, იშვიათად ლაპარაკობდა. კარგად მახხოვს, თუ როგორი გატაცებით, რომ იტყვიან, თვალებში ნაპერწკლებით მოყვებოდა იგი 1924 წლის ამბებს, როგორი ხედა დიუუფლებიდა ხოლმე ახრობის დახხრულს. ხაზწუხაროდ, არ მიეღიხაჭს, თუ რა პირადი წვლილი ჰქონდა შეტანილი ამ დიად მოვლენაში. თვითონ ბატონ ალექსანდრეს კი ეთვითონ ბატონ ალექსანდრეს თანამოხელეთა ხახელით ცნობილ ტერორისტ ბოლშევიკ ფილიპე მახხარაძეზე, რომელიც ჯერ ხალინინის ხოფელ ტვერში ჩეკას ხათავეში ედგა, მერე ხაქართველოში ჩამოვიდა და ხაქართველოს ჩეკა-გეპეუ-ს ხათავეში ედგა. ეს ფილიპე მახხარაძე ბატონ ალექსანდრეს

საქართველოს სსრ უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარეს გ. გუმბარიძეს, საქართველოს სსრ პროკურორს ვ. რაზმაძეს

უცნაური ვითარება შეიქმნა 9 აპრილის ტრაგედიის გარემოებათა ძიების საქმეში; დანაშაულებრივი მხარე ცდილობს დასაბუთოს საკუთარი უდანაშაულობა (?!)...

ვეღარ გამოვუთო ხსენებული საქმის ერთი ნაწილი, რომელიც ეხება პარლამენტის (შაშლოშია, მატიანე და სხვა) ორგანიზატორებს. ცნობილია, რომ „ორგანიზატორების საქმე" (წაყენებულია პრალდება 20-ს პუნქციით გაფრთხილებულია) ჭერას ძიების პროცესშია, არ არის დასრულებული. ამგვარი ვითარება ათასგვარი ეჭვის საბაბი ხდება. კერძოდ, — ხომ არაა „ვადანაცვალე" ეს საქმე მორავა პროკურატური აქტის ინსპირირების მიზნით?

შეგახსენებთ, რომ პარლამენტის მოწუობის მიზეზი გახდა ვითარების გაუსაძლისობით (ლანჩის თავისუფლება, თავდასხმები ავტომუხრუჭებზე და სხვ.) და რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლების „ბუნტარიდ" დასოციალისტა აღიარებული ფაქტისადმი. თბილისის აქცია (ბაზი უნდა გაეცვა იმ გარემოებას, რომ აქცია იყო ვადაანი) მიზნად ისახავდა მოხალისეული ეროვნულობის გადაჭრას პოლიტიკური კრიზისში, მოულენების ცენტრის აფხაზეთიდან თბილისში გადმოტანას და ამ გზით ქართველთა და აფხაზთა შორის სისხლისღვრის თავიდან აცილებას. ავლილის დღეებმა დაადასტურეს პარალის აქციის გამართვის აუცილებლობა.

დღეს, როცა რესპუბლიკის ხელისუფლების წარმომადგენლობაც აღიარებენ, რომ საქართველოში არსებული ეთნოკონფლიქტები ობიექტურული ეკრეფილობით „შეხვედრის" მიერ, რომელსაც არ ხურს თავისუფლება, დემოკრატია, მშვიდობა საქართველოს მიწაზე, გაკეთილების იწვევს „ორგანიზატორთა საქმის" კვლავაც ძიებაში ულოგნის ფაქტი.

ჩვენდა გასაკვირვილ, მერამ კოსტავას, ირაკლი წერეთლის, გიორგი გაბესკირას, ავრუთვე აქციების სხვა ხელმძღვანელთა, მონაწილეთა და მხარდამჭერთა პოზიციის და ქმედების განსაზღვრელი გახლდათ მშვიდობის, პოზიტიური პრინციპების ერთგულება, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ფაქტის ფაქტის ფაქტ

თვალსაჩინო მოცეკვავე

ბექარ მონავარდისშვილი ქართული ბალეტის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მსახიობია, რომელმაც წარუშლელი კვალი დატოვა ეროვნული კლასიკური ქორეოგრაფიული ხელოვნების განვითარებაში. მან 1956 წელს დაიწყო მუშაობა ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში. იმ დროისთვის ქართული ბალეტის ფუძემდებელს ვ. ჭაბუკიანს უკვე შექმნილი ჰქონდა გრ. კილძის ბალეტი „სინათლე“ დ. ფირანაშვილის „გორდა“ და „შვიდი ბისაათის“. მიმდინარე რეპერტუარში ქართული ბალეტებით ეროვნულ კლასიკური შემკვიდრეობიდან გადიოდა ჩაიკოვსკის „გედის ტბა“, ასაფიევის „ბახჩისარის შადრევანი“, ადანის „ჟიზელი“. დასში მიმდინარეობდა დიპლომული მუშაობა ახალგაზრდებით დაკომპლექტებისა და მათი პროფესიული დონის ამაღლებისათვის. ვ. ჭაბუკიანს თავის კლასში ჰპყავდა ყველა ნიჭიერი კურსდამთავრებული. ბექარ მონავარდისშვილს წილად ხვდა ეს პატივი და საოცარ გულმოდგინებით და შრომისმოყვარეობით გაამართლა დიდი მოეცკვეის ნდობა.

თეატრში მისულიდან ერთი წლის შემდეგ, დასის სამხატვრო ხელმძღვანელმა, სსრკ სახალხო არტისტმა ვ. ჭაბუკიანმა შესაძლებლად მიიჩნია ახალგაზრდა მოეცკვეისთვის წარმეინარი პარტიის მიცემა და ჩაიკოვსკის „გედის ტბაში“ ზიგფრიდის როლი მიანდო ბექარ მონავარდისშვილს, რომლის ბუენებისათვის ერთი შეხედვით, მსგლად შესაგუებელი უნდა ყოფილიყო მეოცე საუკუნის სცენური სახე. მიუხედავად ამისა, ბექარ მონავარდისშვილის სულიერი სამყარო. მაგრამ ბეგრისათვის მოულოდნელად ბექარმა შესძლო გარდასახვა. იგი მსუბუქად და მოხდენილად, აკადემიურად სისადავით ასრულებდა კლასიკურ ილეთებს, ხოლო პარტნიორ ქალთან ისე გალატურად და მოკრძალებით ცეკვავდა, როგორც შეშპორტად დახვეწილი, რომანტიკული ხასიათი. ეგრე ბექარ მონავარდისშვილის ყველაფერი უწყობდა ხელს, რომ წამყვანი სოლისტი გამხდარიყო: კარგი სცენური გარეგნობა, გამეტებული, ფათერაკი გაჭრილი მოძრაობა, სწრაფი, ენერგიული ბრუნვები, ძლიერი სცენური ტემპერამენტი. მის მოძრაობებში ყოველთვის ჩანდა შინაგანი ძალა.

1957 წელს ვ. ჭაბუკიანი შეუდგა შექსპირის „ოტელოს“ ქორეოგრაფიული ვერსიის შექმნას. ბექარ მონავარდისშვილი დანიშნა ყასიოს როლზე. ამ შესანიშნავი სპექტაკლის პრემიერაზე არტისტული ანსამბლი ბექარმა ღირსეული ადგილი დაიკავა. მან შეძლო წარმოეჩინა თავმომწონე, გულწრფელი, თანაც ფიცხი ვეება ჯარისკაცის არისტოკრატის სცენური ჰოროგრაფიული სახე. დაუფერფლებელი ენთუზიაზმი ღრმობის სცენაში.

შემდეგი დიდი როლი ლერმონტოვისეული დემონია. ბექარ მონავარდისშვილი მონაწილეობდა ს. ცინცაძის ბალეტ „დემონის“ სცენურ ხორცშესხმაში. იგი თავდაპირველად თავადი გუდალის და დემონის პარტიების შემსრულებელია ძირითად შემდეგნერობაში იყო. სპექტაკლის მზადების პერიოდში ბექარის თვალწინ იძერწებოდა ვ. ჭაბუკიანისა და ზ. ფალიაშვილის მიერ ორი განსხვავებული ხორცშესხმა ლერმონტოვისეული პერსონაჟისა. და თუმცა ძალიან ადვილი იყო ორი დიდი ნიჭიერი მსახიობის ინტერპრეტაციის და არტისტული მოგნებების ტყვეობაში მოქცევა, ახალგაზრდა ხელოვანმა მაინც თავისი, ინდივიდუალური სახე წარმოაჩინა, რაც მაშინ აღინიშნა კიდეც პრესაში: „ბ. მონავარდისშვილი ნამდვილად აჭტორული აღმოჩენაა და მისი სახით ჩვენს თეატრს დიდი მონაცემების მქონე მოეცკვეე ავყავს მაყურებელს იგი ტექნიკური კასკადების მთელი ფეიერვერკით წარუდგა და მჭიდროდ ტაში სამართლიანად დაამსახურა. საყურადღებოა ერთი ამბავი. თუ ვ. ჭაბუკიანის დემონი უფრო ზეციერია და ემოციური, ზ. კალილაშვილის გმირისათვის მაწყვეტი გრძნობებიც უცხო არ არის, მონავარდისშვილმა შექმნა ვეება“ ცეკვა, ჯაბუკიური გატაცებით აღსავსე დემონი“.

1964 წელს ბექარ მონავარდისშვილი ჩაირიცხა შ. რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის სარეჟისორო-სახალხმეთისტერო ფაკულტეტზე, ვ. ჭაბუკიანის კლასში.

ბექარმა აღრევე, სტუდენტობის წლებში დაიწყო ცეკვების დადგმა. პირველად ზ. ფალიაშვილის „დაისში“ 1969 წელს. ამას მოჰყვა ვერდის ოპერა „აიდას“ ქორეოგრაფიული გადაწყვეტა. დიდი წარმატება ხვდა წილად სცენოგრაფიული სახე. დაუფერფლებელი ენთუზიაზმი ოპერიდან ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში ფალიაშვილის ოპერა „დაისის“ ცეკვების დადგმის გამო.

1977 წელს ბექარ მონავარდისშვილმა ქეთევნის სათვრო თეატრის სცენაზე განახორციელა ა. ბალანჩივაძის ბალეტის „მოგზის გულის“ თეატრული რედაქცია. მუსიკისმოცდა ე. არსენიძემ ამ სპექტაკლის გრაციოზა და პლასტიკის ზეიმი უწოდა. ჭარბის ბალეტის თეთრის ბექარ ცეკვავდა, ხოლო შანეულ პარტიას — ცისკარ ბალანჩივაძე. ამ პერიოდში მოღვაწეობდა დრამატულ თეატრებშიც.

ინტენსიური საბალეტმეისტერო მუშაობის მიუხედავად, ბექარ მონავარდისშვილი ბევრს მუშაობდა სათვრო თეატრში, ამ პერიოდში ბევრი პარტია შეასრულა — ივოთანელი გრ. კილაძის „სინათლეში“, აღბერი ადანის „ჟიზელში“, სოლორი მანკუსის „ბაიადერაში“, პრინცის პარტიები ჩაიკოვსკის „გედის ტბაში“, „მძინარე მზეთუნახავში“, პროკოფიევის „ბურანში“, სერგეი სოკოლოვი დ. თორაძის „შვიდი ბისაათის“ და გორდა იმავე სახელწოდების ბალეტში. აღნიშნული როლები ბექარ მონავარდისშვილის პიროვნული თვისებებით იყო აღბეჭდილი, ამ პარტიებში ერთნაირად ნდებოდა ლირიკული სიფაქიზის, მოკრძალებისა და ვეაკაცური შეპარიების საწყისები. ბექარის მიერ შესრულებული პარტიები არასოდეს არ დარჩენილა შეუფასებელი პრესის მიერ. მის გამოსვლებზე ოწერებით და როგორც ქართულ, ისე უცხოურ თუ საკავშირო პრესაში. პარიზში დ. თორაძის „გორდას“ წარმოდგენის შემდეგ რეცენზენტი წერდა: „... გორდას პირველი წარმოდგენის პრემიერის შემსრულებლთა შორის მე განსაკუთრებით გამოვყოფდი ბ. მონავარდისშვილს, მის დიდ ტემპერამენტსა და მკრნობელობას...“

ლათინურ ამერიკაში გასტროლების დროს კამლი დე ლა კურდა აღტაცებით წერდა: „... ბ. მონავარდისშვილმა თავისი ცეკლოვანი ტემპერამენტით დაუვიწყარი სახე შექმნა. იგი შედგა იარსებებს ჩვენს წარმოდგენაში. თავის შესანიშნავ, მგზნებარე ცეკვებში ნათლად ჩაქსოვა ის ქეთილშობილური რაინდული დამოკიდებულება მამაკაცსა ქალისადმი, რომელიც ასეთ ლამაზ ხასიათ გასდევს ქართულ ტრადიციას. მის ყოველ დახვეწილ იღუნს გენიალური გრაციოზულობა ახასიათებს...“

თეატრის მიმდინარე რეპერტუარიდან ბაზილის პარტია ბექარმა უფრო მოვაჟიანით, 1967 წელს განახორციელა. 1971 წელს იაბვიდან ვ. ჭაბუკიანი ტ. გაბრიელის „ჰაჭიტის“ სცენურ განხორციელებას შეუდგა. კლაუდიუსის პარტია თავიდანვე ბექარ მონავარდისშვილისადმი მზადდნობად და უნდა ვიფიქროთ, რომ კლაუდიუსის სცენური ხატის გაპირველ მონავარდისშვილს ცეკვის ფენებს ხელმძღვანელობდა ც ხდებოდა. ძლიერი, შემტევი ნახტომებით, ხელის მტევნების გამომსახველი პლასტიკური ინტონირება, იშვიათი სიმბოლური გამოხატვით შუბანთი კაცის შეჩსირისეული მხატვრული სახეს. ბექარ მონავარდისშვილის კლავდიუსი ქარიული ბალეტის ისტორიაში შეიდა, როგორც ქართული ქორეოგრაფიული ხელოვნების ერთ-ერთ მნიშვნელოვანი გამოკვეთა.

1979 წელს მოეცკვეემ, რომელიც შესანიშნავად ასრულებდა მიმდინარე რეპერტუარის წამყვან პარტიებს, სრულ ფორმაში დატოვა სცენა და მთლიანად ხადგმა პრაქტიკულ საქმიანობაზე გადავიდა. იმავე წელს ბექარ მონავარდისშვილი მიელენებით გაგზავნეს კოსკოს სახალხო რესპუბლიკაში. მის სახელს დაუკავშირდა კონკრეტული ბალეტის ჩამოყალიბება.

ბექარ მონავარდისშვილმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ახალი ქართული ბალეტების შექმნის საქმეში, ქეთაისის საოპერო თეატრის სცენაზე დადგა შალვა დავიდოვის „ვეფხი და მოყმე“ (1978 წ.) და „ხვიაღელი“ (1978 წ.), ვეება ახარაშვილის „ხევისბერი“ (1981 წ). აღნიშნულ ბალეტებში უმეცილრადაა გადმოცემული ცეკვმოყვარეობის და ჰუმანიზმის იდეალები.

გარდა ამისა, ქეთაისის საოპერო თეატრის სცენაზე ბექარ მონავარდისშვილს თავისი რედაქციით დადგმული აქვს ს. ბერკოფიცეის „ქალიშვილი და ხულიგანი“, რომსკი-კორსაკოვის „ქრისპინო კაპრიჩიო“, ბ. ასაფიევის „ბახჩისარის შადრევანი“ ი. სტრავინსკის „ძე შეცთომილი“. სხვადასხვა დროს ცეკვებს დგამდა რეჟისორი ლერი პაქსაშვილის სპექტაკლებში გლდანის თეატრში. ბოლო დროს მჭიდრო შემოქმედებითი თანამშრომლობა აკავშირებს რეჟისორ ნუკრი ქანთარიასთან.

1985 წლიდან ბექარ მონავარდისშვილი დღესასწაულ „ბილეთისთან“ მომზადება სადადემო ჯგუფის მთავარი ქორეოგრაფია.

ახლახანს, საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის თანამშრომლებმა ბექარ მონავარდისშვილს კანდიდატურა წარადგინეს საქართველოს სსრ სახალხო არტისტის წოდების მოსაპოვებლად.

ვესურვოთ ნიჭიერ მოეცკვეეს და ქორეოგრაფს კვლავ წარმატებით და ნაყოფიერად მოღვაწეობა.

ნონა გუნია

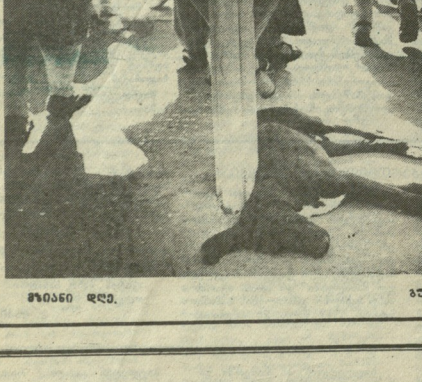

ზიანი დღე.

გუარამ ჭიაბაშვილის ფოტო.

კრებული „ქართული კინოსცენარი“

გამოვიდა მაყურებლის მეორე და სხვადასხვა ფესტივალზე აღიარებული მხატვრული და მულტიპლიკაციური ფილმების სცენარების კრებული „ქართული კინოსცენარი“, რომელშიც შევიდა სულიკო ქიქნაძის და რევაზ ჩხეიძის „მზიანი დღის“ (რაიკომის მდივანი), ზაირა არსენიშვილის, ერლომ ახვლედიანისა და ლანა ღოღობერიძის „რამდენიმე ინტერვიუ პირად საკითხებზე“, რევაზ გაბრიაძის „არაჩვეულებრივი გამოფენა“, ლევან ჭელიძის „პირველი მერცხალი“. ერლომ ახვლედიანის, ნოდარ მანგასძისა და დავით ჯავახიშვილის „ამალეკა“, „ბალთანაზარი“, (ფილმოგრაფიული ცნობები).

კრებული ილუსტრირებულია სცენართა ავტორების ფოტოსურათებით და ამ სცენარების ხელმძღვანელობით გადაღებული ფილმების კადრებით.

გამომცემლობის რედაქტორია ვ. ჯოფრიძე, რედაქტორი — ნ. დუმბაძე.

მთავარი რედაქტორი ელიზბარ ჯაფელიძე

სარედაქციო კოლეგია: თამაზ გიგილური (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ზვიად გასახურდია, ლაშა თაბუკაშვილი, ჯუმბერ თიმოშენა (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ანა კალანდაძე, ნოდარ ნათაძე, გურამ ფანჯიკიძე, ოთარ ჩხეიძე, თამაზ ჩხენკელი, ხარების ცაიშვილი, ვიქტორ ძნელაძე, თამაზ ვიქტოვაძე, თამაზ ვილაძე.

პასუხისმგებელი მდივანი გიგი ჯოხაძე

მორიგე რედაქტორი მაყვალა ფიქლაური.

რედაქციის მისამართი: 380005, თბილისი, გუდიაშვილის ქუჩა №2

ტელეფონები:

მთ. რედაქტორის მოადგილის — 99-91-89
პასუხისმგებელი მდივნის — 99-67-10
განყოფილებების — 99-72-82; 99-71-83; 99-08-85.
რედაქციაში შემოსული მასალა არ უნდა აღემატებოდეს მანქანაზე ნაბეჭდ 18 გვერდს.
მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

ლიტერატურული საქართველო

«ЛИТЕРАТУРУЛИ САКАРТВЕЛО» ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СП ГРУЗИИ

გამოდის პარასკევობით

ფასი 20 კაპ.

ИНДЕКС 06436 : 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17. ხელმოწერილია საქართველოს კომპეტის გამომცემლობის ბეჭდში, დეკემბერი ჯ. 14. უე 00171